

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АДМІНІСТРУВАННЯ	
МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ.....	6
1.1 Сутність митних платежів та їх роль у формування доходів Державного бюджету.....	6
1.2 Нормативно-правове регламентування митного оподаткування.....	12
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ТА ЇХ РОЛІ У ФОРМУВАННІ	
ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	19
2.1 Аналіз сучасних тенденцій надходження митних платежів до Державного бюджету України.....	19
2.2 Фіскальна ефективність митних платежів в Україні	26
2.3 Вплив макроекономічних та макрофінансових факторів на надходження митних платежів.....	30
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ	
АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ	36
3.1 Зарубіжний досвід адміністрування митних платежів.....	36
3.2 Проблеми адміністрування митних платежів	41
3.3 Пропозиції з удосконалення адміністрування митних платежів до Державного бюджету України.....	46
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55

ВСТУП

Актуальність теми. Обрана тема залишається актуальною через низку невирішених проблем. По-перше, в умовах глобалізації торгівлі і змін в міжнародних економічних угодах виникають нові виклики для митної системи та механізмів збору митних платежів. По-друге, корупція й економічні проблеми можуть призводити до недостатнього збору митних платежів, що має прямий вплив на доходи Державного бюджету. По-третє, швидкі зміни в економічному середовищі та технологічній сфері створюють необхідність у постійному оновленні митної політики та процедур для забезпечення ефективного збору митних платежів. Таким чином, дослідження цієї теми має важливе значення для розуміння та вирішення цих складних економічних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжні (Ардіася А., Еркорека М., Гонсалес Агірре Х., Гвардзінська Є. та інші) та вітчизняні (Назарко А. А., Легкоступ І. І., Оніщик Ю. В., Радченко О. М., Саїнчук Н. В., Соколюк М. В., Федотов О. П. та інші) вчені акцентують увагу на важливих аспектах дослідження митних платежів як ефективного засобу регулювання зовнішньо-економічних зв'язків. Вони розглядають митні платежі як інструмент, спрямований на захист вітчизняної економіки та митної безпеки, а також як важливий компонент наповнення Державного бюджету. Разом з тим, в умовах військового стану важливо вивчати перспективи збільшення доходів державного бюджету через митні платежі. Ця проблема вимагає окремого аналізу та визначення шляхів оптимізації збору митних надходжень.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – теоретичний та практичний аналіз митних платежів у контексті формування доходів Державного бюджету.

Мета досягається через сукупність завдань, які вирішуються у кваліфікаційній роботі:

- дослідити сутність митних платежів та їх роль у формування доходів Державного бюджету;
- охарактеризувати нормативно-правове регламентування митного оподаткування;
- провести аналіз сучасних тенденцій надходження митних платежів до Державного бюджету України;
- проаналізувати фінансову ефективність митних платежів в Україні;
- оцінити вплив макроекономічних та макрофінансових факторів на надходження митних платежів;
- охарактеризувати зарубіжний досвід адміністрування митних платежів;
- визначити проблеми адміністрування митних платежів;
- надати пропозиції з удосконалення адміністрування митних платежів до Державного бюджету України.

Об'єкт дослідження – митні платежі у контексті формування доходів Державного бюджету.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти надходження митних платежів, їхній вплив на формування доходів Державного бюджету та шляхи оптимізації цього процесу.

Методи дослідження. У роботі використані методи, що ґрунтуються на сучасних теоретико-методологічних підходах, сприяють забезпеченню єдності дослідження. Для аналізу теоретико-методичних основ адміністрування митних платежів застосовано методи аналізу, синтезу, дедукції, індукції та порівняння. Для аналізу митних платежів та їх ролі у формуванні доходів Державного бюджету України використано методи аналізу, групування, ранжування та спостережень. Для розробки напрямів удосконалення адміністрування митних платежів до Державного бюджету України використано метод узагальнення. Ці методи дозволяють систематизувати та аналізувати інформацію, встановлюючи взаємозв'язки між елементами досліджуваної проблеми та розробляючи обґрунтовані висновки та рекомендації.

Теоретична та практична значущість отриманих результатів.

Узагальнення, сформовані автором, можуть послужити основою для подальших досліджень у цій області. Їхнє застосування може сприяти не лише вирішенню конкретних проблем митної сфери, а й розвитку загальних теоретичних концепцій і методик управління фінансовими потоками в економіці країни. Аналітичні та розрахункові процедури, проведені у роботі, можуть надати цінну інформацію для управління митною системою країни, сприяючи оптимізації збору митних платежів і, відповідно, збільшенню доходів Державного бюджету. Крім того, результати дослідження можуть бути застосовані в інших сферах економіки або для розв'язання схожих проблем, що робить їх універсально важливими.

Інформаційна база дослідження. Інформаційна база дослідження включає аналіз праць зарубіжних та вітчизняних дослідників, статистичні дані з офіційних сайтів, фінансові звіти, що стосуються надходження митних платежів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

1.1 Сутність митних платежів та їх роль у формування доходів Державного бюджету

Митні платежі в сучасній економіці відіграють ключову роль у функціонуванні та розвитку країни. Ці платежі становлять значну частину доходів Державного бюджету і мають великий вплив на економічні процеси. Визначення митних платежів в науковій літературі наведені в табл.1.1.

Таблиця 1.1 – Визначення митних платежів в науковій літературі

Автор	Визначення	Коментар
Легкоступ І. І., Саїнчук Н. В., Соколюк М. В.	Обов'язкові платежі, які справляються з юридичних та фізичних осіб при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон та установлені митним та податковим законодавством [1, с.3].	Вказує на обов'язковий характер платежів та їх призначення при здійсненні зовнішньоекономічних операцій.
Федотов О. П., Назарко А. А.	Податки, що відповідно до ПКУ або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи [2, с.34].	Зосереджує увагу на правовому аспекті митних платежів та відображає контроль за їх справлянням.
Оніщик Ю. В.	Обов'язкові платежі, установлені митним та податковим законодавством, що справляються у зв'язку з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон [3, с.88].	Акцентує увагу на юридичних основах митних платежів та їх зв'язку з митним і податковим законодавством.
Сластьоненко О. О.	Види зборів, відрахувань, платежів у разі перетину митного кордону України [4, с.128].	Розширює огляд на різноманітні аспекти митних платежів, включаючи різні види зборів.
Радченко О. М.	Обов'язкові платежі, їх справляння носить імперативний характер, вони повинні бути сплачені незалежно від бажання суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності [5, с.138].	Підкреслює обов'язковий характер митних платежів та їх невід'ємну роль у зовнішньоекономічній діяльності.

Джерело: розроблено автором на основі [1-5]

Аналіз визначень митних платежів в науковій літературі відображає різноманітні підходи до трактування цього поняття. У визначенні, запропонованому Легкоступом І. І. та співавторами, митні платежі розглядаються як обов'язкові платежі, що стягуються з юридичних та фізичних осіб при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон та регулюються відповідним законодавством [1, с.3]. Визначення, подане Федотовим О. П. та Назаркою А. А., акцентує увагу на правовому аспекті митних платежів, які справляються відповідно до податкового чи митного законодавства під час переміщення товарів через митний кордон та під контролем відповідних контролюючих органів [2, с.34]. Оніщик Ю. В. у своєму визначенні також звертає увагу на зв'язок митних платежів з податковим та митним законодавством, вказуючи на юридичну основу їх здійснення [3, с.88]. Сластьоненко О. О. розширює огляд на різноманітні аспекти митних платежів, зазначаючи їх різні види зборів та відрахувань, які виникають при перетині митного кордону [4, с.128]. Визначення Радченка О. М. підкреслює обов'язковий характер митних платежів та їх необхідність незалежно від бажання суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності [5, с.138]. Такий різноманітний підхід до трактування митних платежів в науковій літературі свідчить про їх складність та значущість у контексті зовнішньоекономічних відносин. Урахування цих визначень дозволяє зрозуміти, що митні платежі не лише є фінансовою складовою, а й виконують регулюючу функцію у контролі та регулюванні зовнішньої торгівлі та захисті внутрішнього ринку.

На нашу думку, митні платежі – це обов'язкові фінансові внески, які справляються з юридичних та фізичних осіб при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон країни відповідно до встановленого митного та податкового законодавства. Це визначення враховує ключові аспекти митних платежів, а саме їх обов'язковий характер, призначення та регулювання відповідно до законодавства. Воно відображає складність цього поняття, оскільки враховує як фінансовий аспект (обов'язкові внески), так і юридичний (встановлені законодавством). Таке визначення дозволяє зрозуміти, що митні платежі мають не

лише фінансовий характер, але й є важливим інструментом регулювання зовнішньоекономічних відносин та захисту економічних інтересів країни.

Економічна важливість митних платежів полягає у їхньому впливі на цінову конкурентоспроможність товарів та національний ринок. Митні збори, впливаючи на ціни товарів та роблячи їх менш конкурентними на світовому ринку, впливають на рівень накопичення капіталу, темпи розвитку, та норми прибутку у різних галузях економіки. Це сприяє зменшенню різниці між міжнародними та національними умовами виробництва.

Багато країн використовують митні платежі у своїй зовнішньоекономічній політиці для вирішення різних завдань:

- захист економіки країни від негативного впливу іноземної конкуренції, оскільки митні платежі створюють менш вигідні умови для закордонних виробників;
- забезпечення ефективної інтеграції країни у світовий економічний простір шляхом поліпшення доступу національних товарів до закордонних ринків через використання митних платежів;
- регулювання балансу зовнішньої торгівлі та платіжного балансу країни за допомогою митних тарифів;
- стимулювання прогресивних змін у структурі виробництва та споживання товарів через митні платежі;
- раціоналізація товарної структури вивезення та ввезення товарів через використання митних платежів [6, с.214].

Митні платежі використовуються з метою захисту вітчизняного виробника через протекціонізм економіки, регулювання зовнішньоекономічної діяльності та впливу на структуру експорту та імпорту товарів [6, с.215]. Додатково, митні платежі виконують важливу роль у формуванні резерву для торговельно-політичних угод з іншими країнами-партнерами, а також у забезпеченні захисту стратегічно важливих галузей та підприємств, включаючи ті, які знаходяться на етапі становлення [7, с.76]. Отже, митні платежі відіграють важливу роль у захисті

внутрішнього ринку, регулюванні зовнішньоекономічних відносин та формуванні стратегічних резервів для міжнародних торговельно-політичних угод.

Митне оподаткування відіграє різноманітну роль у контролі економічних і соціальних процесів у державі, оскільки уряд постійно знаходиться у ситуації, де потрібно збалансувати внутрішні і зовнішні інтереси країни. Можна окреслити основні функції митних платежів (рис.1.1).

Рисунок 1.1 – Функції митних платежів

Джерело: розроблено автором на основі [8-11]

Митні платежі виконують ряд функцій, які впливають на економічні та політичні процеси в країні. Захисна функція полягає в забезпеченні захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції та незаконного ввезення товарів, що може підірвати внутрішню промисловість та економіку загалом [8, с.324]. Митні платежі виконують захисну функцію навіть у випадках, коли вітчизняна продукція не конкурує прямо з іноземними товарами. Наприклад, у ситуації, коли країна хоче зменшити валютні витрати своїх громадян через проблеми платіжного балансу, влада може підвищити митні ставки, що призведе до зростання цін на деякі імпортовані товари, навіть якщо аналогічні вітчизняні товари відсутні, з метою тимчасового зменшення споживання.

Регулююча функція передбачає контроль за обсягом та характером імпорту та експорту з метою забезпечення балансу зовнішньої торгівлі та захисту інтересів внутрішнього ринку [9, с.45]. Митні платежі дозволяють державі контролювати обсяги та напрямок потоку товарів, що означає, що вони можуть стимулювати або гальмувати рух товарів. Це стимулювання або гальмування може відбуватися не лише відносно певної категорії товарів, але й щодо потоку товарів з конкретної країни або групи країн.

Фіскальна функція виявляється у зборі доходів до державного бюджету шляхом оподаткування міжнародних торгівельних операцій, що сприяє фінансовій стабільності країни [10, с.166]. Використання митних платежів завжди має фіскальний характер, оскільки митний тариф завжди є формою податку. Розмір фіскального ефекту прямо залежить від величини митної ставки. Якщо ставка невелика, то й ефект від цього податку буде малий, але якщо ставка збільшується, то зростає й податковий вплив.

Політична функція включає використання митних тарифів як інструменту для досягнення зовнішньополітичних цілей та захисту національних інтересів у міжнародних відносинах [11]. Держави взаємодіють у міжнародній економіці через принцип «дія-протидія», застосовуючи економічні заходи щодо інших країн. Використання митної політики є одним із способів впливу на відносини з іншими країнами.

Отже, система митного оподаткування відіграє різноманітні функції, включаючи захисну, фіскальну, регулюючу і політичну. Вона не лише формує бар'єри для захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції, але й забезпечує доходи для бюджету та регулює потік товарів. Крім того, митна політика може бути використана для здійснення економічного тиску на інші держави та формування міжнародних відносин.

Митні платежі поділяються на дві групи (рис.1.2):

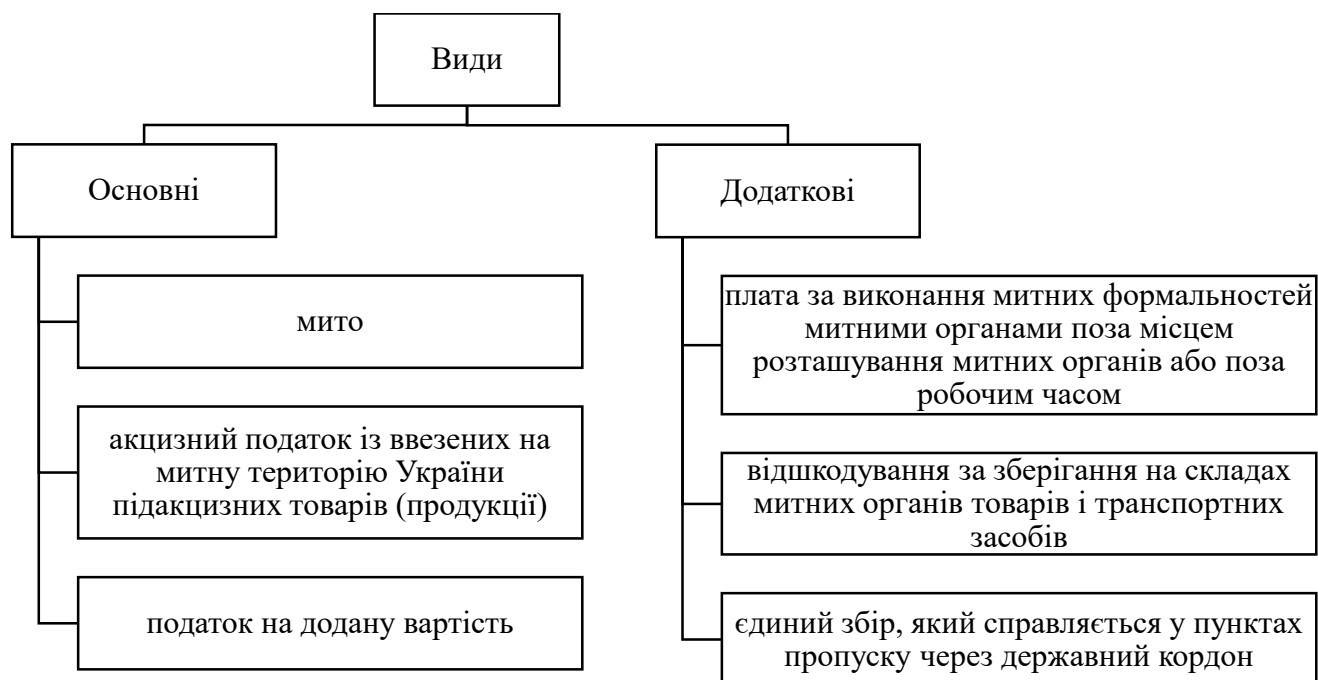

Рисунок 1.2 – Види митних платежів

Джерело: розроблено автором на основі [12-14]

Основні митні платежі є обов'язковими платежами, які стягуються при переміщенні товарів через митний кордон із суб'єктів та не характеризуються специфічними особливостями. Ці платежі є загальними і стягуються у більшості випадків, що визначає їх назву [12, с.434]. До основних митних платежів в Україні належать мито, акцизний податок з ввезених на митну територію товарів, а також податок на додану вартість [13, с.160]. Ці платежі становлять значну частину доходів державного бюджету та відіграють важливу роль у регулюванні зовнішньоекономічних відносин країни.

Додаткові митні платежі є іншими податками, які стягуються під час переміщення товарів через митний кордон України, окрім основних обов'язкових платежів. Ці платежі включають плату за виконання митних формальностей за межами робочого часу або поза місцем розташування митних органів, відшкодування за зберігання товарів і транспортних засобів на складах митних органів, а також єдиний збір, який справляється в пунктах пропуску через державний кордон [14, с.144]. Ці додаткові платежі мають свою роль у забезпеченні

ефективного функціонування митної системи та впливі на зовнішньоекономічні відносини країни.

Таким чином, митні платежі є ключовим елементом в митній системі країни, відіграючи важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності та регулюванні зовнішньоекономічних відносин. Сутність митних платежів полягає у їх обов'язковому стягненні при переміщенні товарів через митний кордон країни. Функції митних платежів включають захисну, регулюючу, фіскальну та політичну, що забезпечують захист внутрішнього ринку, контроль за зовнішньою торгівлею, збір доходів до державного бюджету та використання митних тарифів для досягнення зовнішньополітичних цілей. Види митних платежів можна поділити на основні, які включають мито, акцизний податок та податок на додану вартість, та додаткові, які включають плату за митні формальності, відшкодування за зберігання товарів і транспортних засобів, а також єдиний збір у пунктах пропуску через державний кордон. Розуміння сутності, функцій та видів митних платежів є важливим для ефективного функціонування митної системи та забезпечення економічної стабільності країни.

1.2 Нормативно-правове регламентування митного оподаткування

Нормативно-правове регламентування митного оподаткування є ключовим аспектом в міжнародній торгівлі та економічних відносинах країн. Ця сфера визначає правила, за якими товари перетинають митний кордон, та встановлює оподаткування цих товарів. Вона включає в себе законодавство, міжнародні договори, нормативні акти та процедури, спрямовані на забезпечення ефективного збору митних платежів та захисту економічних інтересів країни. Регулювання митного оподаткування має велике значення для стимулювання зовнішньоекономічних відносин, забезпечення фінансової стабільності та здійснення контролю за рухом товарів через митний кордон.

Конституція України є основним державним законом [15]. Статті 17 і 18 Конституції України установлюють основні принципи зовнішньої політики та функції держави щодо забезпечення економічної та національної безпеки. Вони акцентують увагу на важливості захисту національних інтересів країни в міжнародних відносинах, включаючи зовнішньоекономічну сферу. У контексті митного оподаткування ці принципи відіграють вирішальну роль. З метою забезпечення національної безпеки та економічного розвитку, законодавство про митне оподаткування має відповідати вимогам Конституції. Воно повинно сприяти розвитку зовнішньої торгівлі та забезпечувати оптимальні умови для експортно-імпортних операцій українських суб'єктів господарювання. Принципи мирного співробітництва, закріплені у статті 18, вимагають встановлення раціональних і прозорих механізмів митного оподаткування, що сприятимуть уникненню конфліктів та сприянню розвитку взаємовигідних відносин з іншими країнами. Отже, Конституція України встановлює основні принципи та завдання у сфері зовнішньої політики та економіки, які впливають на формування та реалізацію нормативно-правового регулювання митного оподаткування з метою забезпечення національних інтересів країни.

Господарський кодекс України [16] та Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [17] є основними законодавчими актами, які визначають правові засади зовнішньоекономічної діяльності. Ці закони встановлюють правила та процедури, що регулюють взаємодію українських суб'єктів господарювання з іноземними партнерами. У контексті митного оподаткування, ці законодавчі акти відіграють важливу роль. Вони визначають правові основи експортно-імпортних операцій. Також вони встановлюють правила та умови, за якими здійснюється митне оформлення. Господарський кодекс України та Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» є ключовими нормативно-правовими актами, які визначають правові засади зовнішньоекономічної діяльності, включаючи митне оподаткування. Вони сприяють створенню прозорих та стабільних умов для здійснення експортних операцій та сприяють розвитку зовнішньої торгівлі країни.

Процедури декларування товару на митниці, які встановлені Митним кодексом України, є важливою умовою для вивезення товару через митний кордон [18]. Митний кодекс України визначає правила та процедури, які обов'язково дотримується суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності при здійсненні митних операцій. У контексті митного оподаткування, ці процедури мають ключове значення. Декларування товару на митниці визначає не лише митну вартість товару, але і розмір митних платежів, які суб'єкт господарювання повинен сплатити при вивезенні товару за межі країни. Митний кодекс України відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного та прозорого митного оподаткування при вивезенні товарів через митний кордон.

В Митному кодексі України не визначено терміну «митні платежі», але вказано перелік таких платежів у пункті 27 частини 1 статті 4: мито, акцизний податок для ввезених на митну територію України товарів, а також податок на додану вартість для таких товарів [18]. Натомість, у Податковому кодексі України це поняття розкрито. Згідно з пунктом 14.1.113 статті 14 ПК України, митні платежі визначені як податки, які сплачуються при переміщенні товарів через митний кордон України або у зв'язку з таким переміщенням, і контроль за сплатою цих податків покладено на контролюючі органи [19].

Податковий кодекс України є ключовим нормативно-правовим актом, що визначає правила оподаткування в Україні, включаючи метне оподаткування [19]. Цей кодекс містить норми, що стосуються оподаткування податком на додану вартість та акцизним податком на товари та послуги, які імпортуються на митну територію країни. У контексті митного оподаткування, Податковий кодекс України встановлює правові основи для збору митних платежів. Він визначає порядок обчислення, сплати та звітності за цими податками при ввезенні товарів через митний кордон. Положення Податкового кодексу України доповнюються і узгоджуються з іншими спеціалізованими законодавчими актами, що регулюють митні питання. Це сприяє створенню цілісного та ефективного механізму оподаткування імпортованих товарів та послуг. Стягнення податків на митних

кордонах відбувається відповідно до вимог Податкового кодексу, що забезпечує стабільність та прозорість у здійсненні митного оподаткування.

При встановленні та сплаті непрямих податків, що діють у митній сфері, основними джерелами регулювання є саме норми податкового законодавства. Особливості справляння податку на додану вартість і акцизного податку визначені в Розділах V та VI Податкового кодексу України [19]. У порівнянні з митом, справляння цих податків має свою специфіку, яка в основному відображена у нормативно-правових актах податкового законодавства. Податок на додану вартість і акцизний податок є важливими джерелами доходів для державного бюджету та використовуються для фінансування різних сфер економіки та соціальних програм. Регулювання цих податків в податковому законодавстві визначає порядок їх сплати, обчислення та звітності перед податковими органами.

Закон України «Про Митний тариф України» [20] є ключовим нормативно-правовим актом, що регулює митну політику країни. Цей закон визначає митні ставки, включаючи загальнодержавне ввізне мито на товари, що ввозяться на митну територію України. Ставки мита систематизовані відповідно до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД), яка базується на Гармонізованій системі опису та кодування товарів. Цей закон відіграє важливу роль у митному оподаткуванні, оскільки встановлює правові засади та механізми стягнення митних платежів за переміщення товарів через митний кордон України. Митні платежі, що визначаються відповідно до Митного тарифу, складають значну частину доходів державного бюджету та відіграють важливу роль у фінансуванні різних галузей економіки та соціальних програм. Крім того, закон «Про Митний тариф України» є основою для проведення зовнішньоекономічної діяльності та вирішення правових питань, пов'язаних з міжнародною торгівлею. Його відповідність європейським стандартам сприяє інтеграції України в світову економічну систему та розвитку торговельних відносин з іншими країнами.

Правила оподаткування особливими видами мита встановлюються законами України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [21], «Про захист національного товаровиробника від субсидованого

імпорту» [22], «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» [23]. Ці закони створені з метою захисту національного товаровиробника від демпінгового імпорту, субсидованого імпорту та застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну. Регулювання митних платежів в контексті цих законів має на меті забезпечення конкурентоспроможності внутрішнього ринку та захисту вітчизняного виробника від недобросовісної конкуренції з боку зарубіжних виробників. Вони встановлюють особливі умови та ставки оподаткування для товарів, що імпортуються з метою захисту внутрішнього ринку та розвитку вітчизняних виробників. Ці закони відіграють важливу роль у створенні ефективної митної політики, спрямованої на захист економічних інтересів України та забезпечення стабільності національного виробництва. Їх виконання допомагає зберегти конкурентні переваги внутрішнього ринку та сприяє сталому економічному розвитку країни.

Указ Президента України «Про Державну митну службу України» є важливим нормативно-правовим актом, який визначає організаційну структуру, функціональні обов'язки та правові аспекти діяльності Державної митної служби України. Цей Указ надає Державній митній службі України повноваження здійснювати митний контроль та виконувати митну політику в Україні [24]. У контексті митного оподаткування, роль цього Указу полягає в забезпеченні ефективного функціонування системи митного контролю та здійсненні митних процедур відповідно до встановлених нормативно-правових вимог. Державна митна служба України забезпечує виконання правил збору митних платежів, контролює дотримання митних правил та процедур при переміщенні товарів через митний кордон, а також сприяє запобіганню митним порушенням та шахрайству.

Постанови Кабінету Міністрів України відіграють важливу роль у регулюванні різних аспектів митної політики, включаючи митне оподаткування. Наприклад, Постанова «Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України» встановлює організаційну та функціональну структуру Державної митної служби України та надає їй відповідні повноваження. [25] Це дозволяє забезпечити ефективне функціонування митної

служби та здійснення необхідних заходів для забезпечення митної безпеки та контролю. Постанова «Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій» регулює порядок оформлення та подання митних декларацій при переміщенні товарів через митний кордон [26]. Це важливий аспект митного оподаткування, оскільки митні декларації є основою для обчислення митних платежів та здійснення митного контролю. Крім того, Постанова «Про деякі питання перебування товарів у митному режимі переробки» встановлює правила та умови перебування товарів у цьому митному режимі, а також регулює обмеження та заборони щодо поміщення певних товарів у цей режим [27]. Це впливає на оподаткування товарів, які перебувають у митному режимі переробки, і визначає обсяг податків, які підлягають сплаті. Постанови Кабінету Міністрів України відіграють ключову роль у вирішенні питань, пов'язаних з митною політикою та оподаткуванням, та забезпечують ефективне функціонування системи митного контролю та оподаткування в Україні.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відіграє значну роль у регулюванні митних платежів та визначенні їх особливостей [28]. Згідно з цією Угодою, до митних платежів віднесено мита, збори та інші платежі, встановлені при перетині митного кордону. Важливою особливістю є визначення терміну «мито», який включає будь-які мита або інші платежі, пов'язані з імпортом або експортом товарів. Зокрема, угода чітко розмежовує платежі, що включаються до поняття «мито», та ті, що не підлягають цьому визначенню. Наприклад, платежі, що еквівалентні внутрішньому податку, не включаються до поняття «мито», а також мита, що стягуються згідно з іншими положеннями Угоди. Європейське законодавство у сфері митних платежів визначає широкий спектр платежів, які можуть бути зараховані до поняття «мито». Це важливо для забезпечення правової ясності та стабільності у сфері митного оподаткування та сприяє розвитку торговельних відносин між Україною та Європейським Союзом.

Таким чином, враховуючи вагомість і різноманітність нормативно-правових актів, які регулюють митне оподаткування в Україні, можна зробити висновок про комплексність та системність підходу держави до цього питання. Відповідне

впровадження та дотримання цих нормативних актів є важливим елементом для забезпечення стабільності та ефективності функціонування митної системи країни.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ТА ЇХ РОЛІ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз сучасних тенденцій надходження митних платежів до Державного бюджету України

Україна, як країна з відкритою економікою, постійно зазнає впливу зовнішніх економічних факторів, що відображається на надходженні митних платежів до Державного бюджету. Аналіз сучасних тенденцій цього процесу є надзвичайно важливим для оцінки стану економіки та розробки стратегій фінансової політики.

Динаміка надходження митних платежів до Державного бюджету України наведена в табл.2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка надходження митних платежів до Державного бюджету України за 2019-2023 рр.

Рік	Митні платежі, млн грн	Ланцюгове відхилення		Базисне відхилення	
		Абсолютний приріст, млрд дол	Відносний приріст, %	Абсолютний приріст, млрд дол	Відносний приріст, %
2019	373307	-	-	-	-
2020	362420	-10887	-2,92	-10887	-2,92
2021	498484	136064	37,54	125177	33,53
2022	320953	-177531	-35,61	-52354	-14,02
2023	481480	160527	50,02	108173	28,98

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Аналізуючи динаміку надходження митних платежів до Державного бюджету України за період з 2019 по 2023 роки, можна відзначити значні зміни та тенденції, що відображають стан економіки країни та зовнішні впливи, включаючи війну, яка почалася у 2022 році. У 2019 році надходження митних платежів становило 373307 млн грн. Проте, у 2020 році ця цифра зменшилась до 362420 млн

грн, що свідчить про зниження на 2,92%. Одним із ключових факторів, що вплинув на цей спад, була економічна нестабільність, пов'язана з пандемією COVID-19, яка призвела до зменшення обсягів міжнародної торгівлі. Значний ріст (на 37,54%) надходжень митних платежів був зафіксований у 2021 році, що свідчить про відновлення економічної активності після пандемічного спаду. Однак, у 2022 році відбулося різке зниження до 320953 млн грн (-35,61%), що пов'язано з початком війни, яка значно вплинула на зовнішньоекономічні зв'язки та торговельні потоки країни. У 2023 році спостерігається ріст митних платежів до 481480 млн грн, що становить приблизно 50,02% та свідчить про відновлення економічної активності та про ефективні заходи з управління митними процесами. Аналіз цих даних демонструє, що надходження митних платежів до Державного бюджету України в значній мірі залежить від зовнішньоекономічних умов, економічної стабільності та факторів, що впливають на міжнародні торговельні потоки.

Структура надходження митних платежів до Державного бюджету України наведена на рис.2.1.

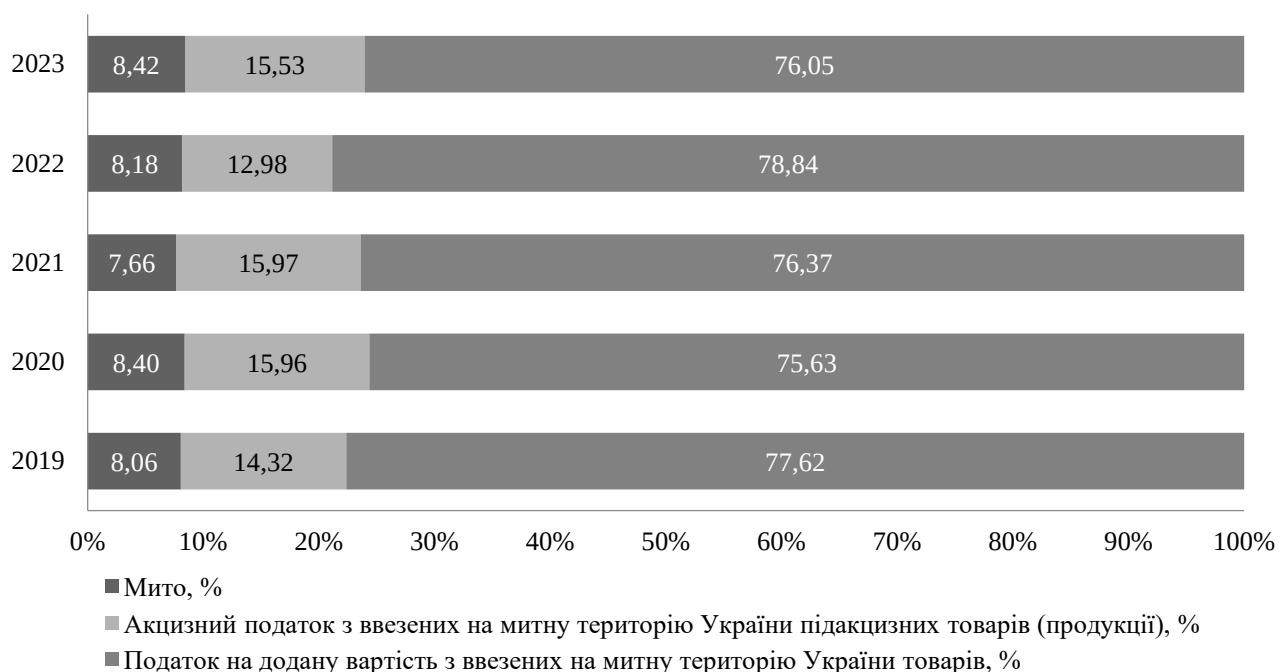

Рисунок 2.1 – Структура надходження митних платежів до Державного бюджету України за 2019-2023 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [29]

У 2019 році основну частину митних платежів становив податок на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів, що склав 77,62%. Протягом наступних років відбувалися певні зміни в цій структурі, але загальний розподіл залишався стабільним. У 2020 та 2021 роках структура митних платежів залишалася майже незмінною, хоча відбулися невеликі коливання в окремих видах податків. Проте, у 2022 році, після початку війни, спостерігається зміна в розподілі: частка мита зросла до 8,18%, в той час як частка акцизного податку зменшилася до 12,98%. Це пов'язано зі змінами у торговельних потоках, в результаті військового конфлікту. Проте, частка податку на додану вартість залишилася на високому рівні – 78,84%. У 2023 році структура митних платежів повернулася ближче до попередньої норми, з незначними змінами в розподілі, що свідчить про відновлення економічної стабільності після турбулентних подій попереднього року.

Динаміка надходження мита та його складових до Державного бюджету України наведена в табл.2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка надходження мита та його складових до Державного бюджету України за 2019-2023 рр.

Рік	2019	2020	2021	2022	2023
Ввізне мито, млн грн	29855	30203	36855	23311	39628
Відносний приріст, %	-	1,17	22,02	-36,75	70,00
Вивізне мито, млн грн	231	257	1322	2336	559
Відносний приріст, %	-	11,26	414,40	76,70	-76,07
Особливі види мита та сезонне мито, млн грн	0	0	0	599	372
Відносний приріст, %	-	-	-	-	-37,90
Мито, млн грн	30086	30460	38177	26246	40559
Відносний приріст, %	-	1,24	25,33	-31,25	54,53

Джерело: розроблено автором на основі [29]

У 2019 році обсяг митних платежів склав 30086 млрд грн. Протягом наступних років спостерігався ріст: у 2020 році відбулося помірне зростання на 1,24%, а у 2021 році – значна зміна на 25,33%, до 38177 млрд грн, що свідчить про стабілізацію економічної ситуації та збільшення обсягів зовнішньої торгівлі. Проте, у 2022 році відбулося різке зниження обсягів митних платежів на 31,25%, до 26246 млрд грн. Це сталося в контексті початку військового конфлікту, що

суттєво позначилося на економіці країни, призводячи до зменшення зовнішньої торгівлі та загальної економічної нестабільності. У 2023 році спостерігається відновлення обсягів митних платежів на 54,53%, до 40559 млрд грн, що є результатом відновлення економічної активності та зростання обсягів міжнародної торгівлі. Динаміка надходження митних платежів свідчить про значний вплив економічних та політичних чинників на фінансову стійкість країни, а також про її здатність до відновлення.

Структура надходження мита до Державного бюджету України наведена на рис.2.2.

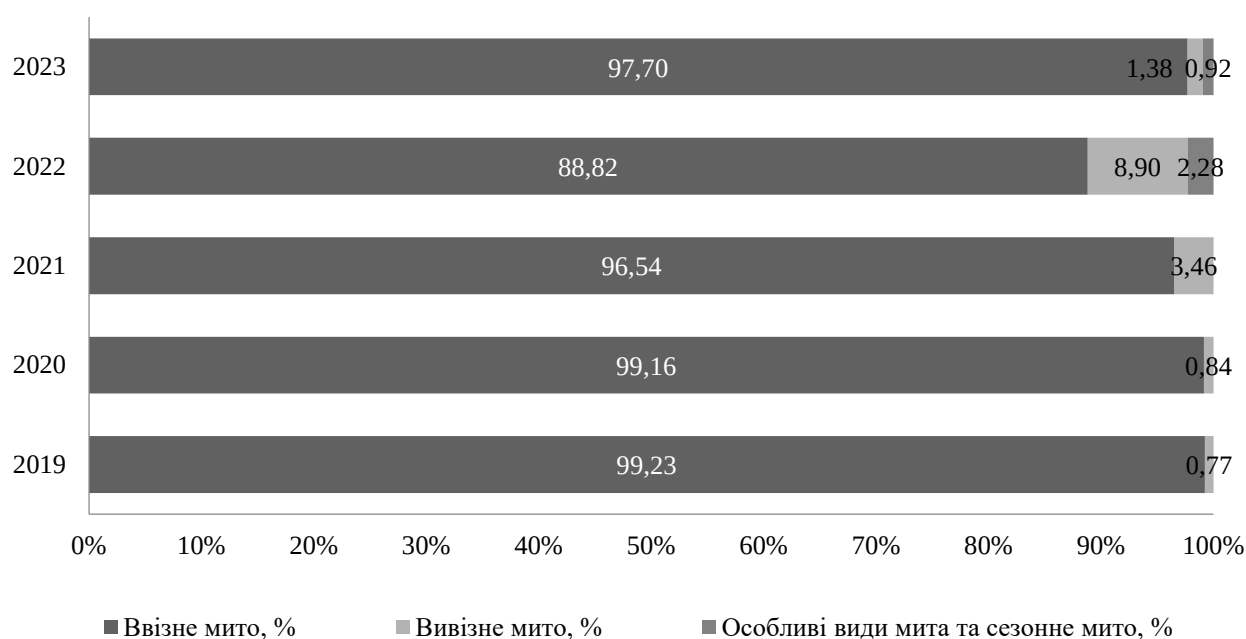

Рисунок 2.2 – Структура надходження мита до Державного бюджету України за 2019-2023 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [29]

У 2019 та 2020 роках практично весь обсяг митних платежів становило ввізне мито (відповідно 99,23% та 99,16%), тоді як вивізне мито мало дуже малий вплив, складаючи менше 1%. У 2021 році відбулася зміна в структурі: ввізне мито зменшилося до 96,54%, а вивізне мито зросло до 3,46%, що пов'язано зі збільшенням експортних операцій та розвитком зовнішньої торгівлі. У 2022 році, після початку війни, спостерігається ще більш значна зміна в структурі: частка

ввізного мита впала до 88,82%, вивізне мито зросло до 8,90%, а також з'явилося особливе мито та сезонне мито, що складає 2,28%. Це свідчить про турбулентність зовнішньоекономічних відносин та вплив військового конфлікту на міжнародну торгівлю. У 2023 році структура надходження мита відновлюється, але залишається не такою, як у попередні роки. Ввізне мито становить 97,70%, вивізне мито – 1,38%, а особливі види мита та сезонне мито – 0,92%. Аналіз структури надходження мита до Державного бюджету України показує, що цей процес залежить від економічних та політичних умов, таких як торговельні відносини, зовнішньополітичні впливи та військові конфлікти.

Динаміка надходження акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) до Державного бюджету України наведена в табл.2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка надходження акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) до Державного бюджету України за 2019-2023 рр.

Рік	Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), млн грн	Ланцюгове відхилення	
		Абсолютний приріст, млрд дол	Відносний приріст, %
2019	53461	-	-
2020	57846	4385	8,20
2021	79593	21747	37,59
2022	41654	-37939	-47,67
2023	74763	33109	79,49

Джерело: розроблено автором на основі [29]

У 2019 році обсяг акцизного податку склав 53461 млн грн. У наступному році, 2020, цей показник зріс на 8,20%, до 57,846 млн грн, що свідчить про зростання імпорту підакцизних товарів. Найбільший ріст був зафіксований у 2021 році, коли обсяг акцизного податку збільшився на 37,59% в порівнянні з попереднім роком, до 79,593 млн грн, що зумовлено як збільшенням обсягів виробництва імпортованих підакцизних товарів, так і зростанням їхнього споживання на внутрішньому ринку. У 2022 році, внаслідок війни, відбулося різке зниження обсягів акцизного податку до 41654 млн грн (-47,67%), що пов'язано зі зменшенням економічної активності, обмеженням доступом до зовнішніх ринків та змінами у

виробництві та споживанні підакцизних товарів. У 2023 році спостерігається ріст акцизного податку до 74763 млн грн (+79,49%), що пов'язано зі зростанням економічної активності, відновленням виробництва та споживання підакцизних товарів.

Структура надходження акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) до Державного бюджету України наведена на рис.2.3.

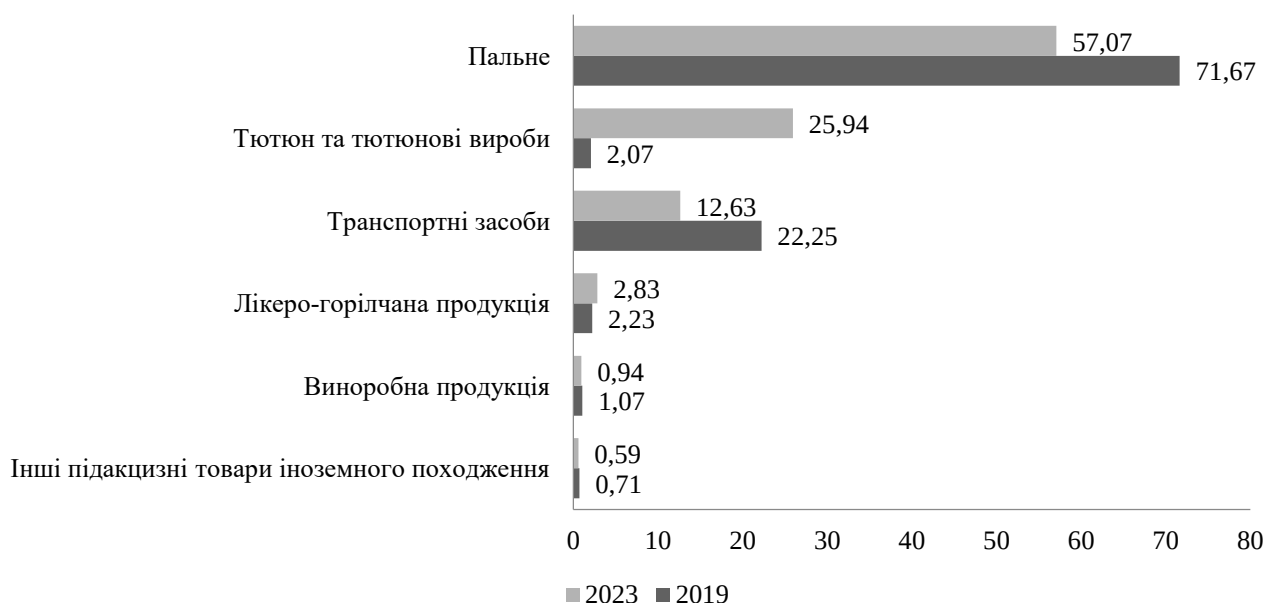

Рисунок 2.3 – Структура надходження акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) до Державного бюджету України за 2019-2023 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [29]

У 2019 році найбільша частка акцизного податку надходила від пального – 71,67%, за якими йшли транспортні засоби (22,25%) та тютюн та тютюнові вироби (2,07%). Інші категорії підакцизних товарів іноземного походження, виноробна продукція та лікєро-горілочна продукція також внесли свій внесок, але у меншій мірі. У 2023 році спостерігається зміна в структурі надходження акцизного податку. Частка пального зменшилася до 57,07%, тоді як тютюн та тютюнові вироби значно зросли і становлять вже 25,94%. Ці зміни є відображенням тенденцій

у споживанні та виробництві підакцизних товарів в країні, а також наслідком змін у податковій політиці та регулюванні цих ринків.

Динаміка надходження податку на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів до Державного бюджету України наведена в табл.2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка надходження податку на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів до Державного бюджету України за 2019-2023 рр.

Рік	Податок на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів, млн грн	Ланцюгове відхилення	
		Абсолютний приріст, млрд дол	Відносний приріст, %
2019	289760	-	-
2020	274114	-15646	-5,40
2021	380714	106600	38,89
2022	253053	-127661	-33,53
2023	366158	113105	44,70

Джерело: розроблено автором на основі [29]

У 2019 році обсяг ПДВ з ввезених на митну територію України товарів склав 289760 млн грн. У наступному році, 2020, відбулося зменшення на 5,40%, до 274114 млн грн, що пов'язано з економічними та торговельними викликами, такими як світова пандемія. У 2021 році відбулося значне зростання обсягу ПДВ до 380714 млн грн (+38,89%), що є наслідком економічного відновлення після пандемії та зростання обсягів зовнішньої торгівлі. У 2022 році, після початку війни, відбулося різке зниження обсягу ПДВ до 253053 млн грн (-33,53%), що є наслідком зменшення торгівлі через військовий конфлікт, зниження споживчого попиту та загальної економічної нестабільності. У 2023 році спостерігається значне відновлення обсягу ПДВ до 366158 млн грн (+44,70%), що є результатом економічного відновлення, відновлення зовнішньої торгівлі та зростання споживчого попиту.

Таким чином, динаміка надходжень митних платежів до Державного бюджету України з 2019 по 2023 роки показує значні коливання, обумовлені економічними та політичними чинниками. Пандемія, військовий конфлікт у 2022 році та відновлення економіки в 2023 році вплинули на обсяги надходжень. Ці

коливання свідчать про важкість передбачення митних платежів у нестабільних умовах.

2.2 Фіскальна ефективність митних платежів в Україні

Фіскальна ефективність митних платежів в Україні є ключовою складовою фінансової стабільності та ефективного управління бюджетними ресурсами. Митні платежі відіграють важливу роль у формуванні державного бюджету та забезпеченні його доходної частини. Аналіз фіскальної ефективності митних платежів в Україні дозволить виявити проблемні аспекти та визначити можливості для подальшого удосконалення системи митного контролю та зборів, сприяючи стабільному економічному розвитку країни.

Частка митних платежів в податкових надходженнях Державного бюджету України наведена на рис.2.4.

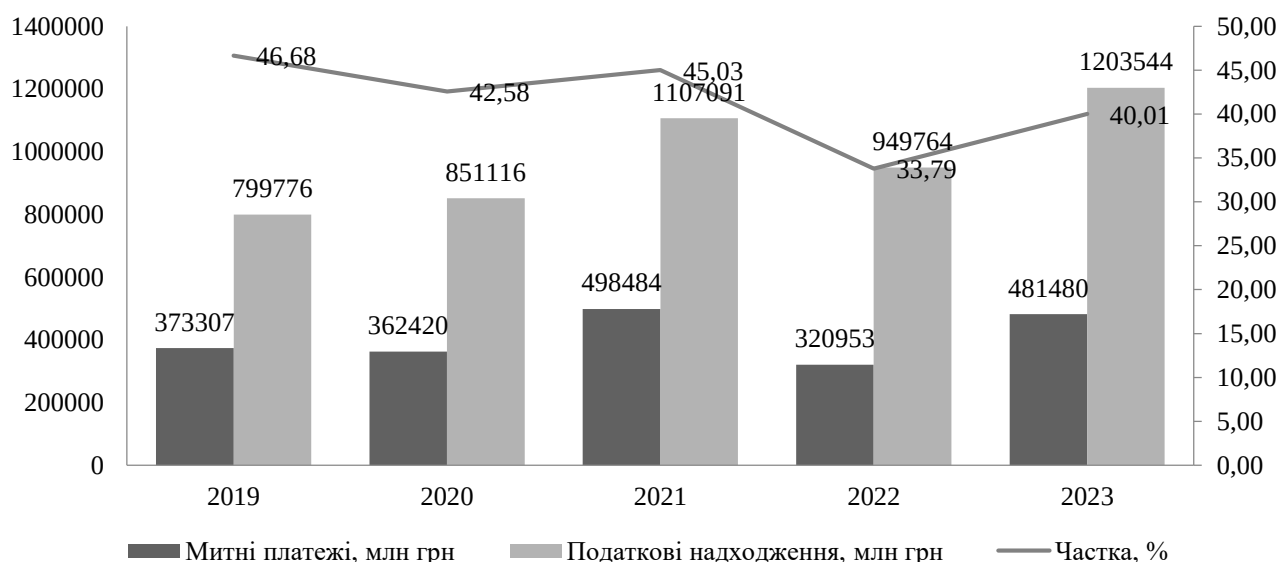

Рисунок 2.4 – Частка митних платежів в податкових надходженнях Державного бюджету України за 2019-2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [29]

У 2019 році частка митних платежів становила 46,68% від загальної суми податкових надходжень. Протягом наступних років, до 2021 року, спостерігалася стабілізація цього показника, хоча з деякими коливаннями. У 2021 році частка митних платежів зросла до 45,03%, що свідчить про збільшення обсягів зборів через підвищення економічної активності та зростання обсягів зовнішньої торгівлі. У 2022 році відбулося різке зниження частки митних платежів до 33,79%, що є наслідком економічної нестабільності, спричиненої початком військового конфлікту. Це призвело до значного зменшення обсягів митних платежів через обмеження зовнішньої торгівлі. У 2023 році частка митних платежів знову зросла до 40,01%, що є показником відновлення економічної активності та підвищення обсягів зовнішньої торгівлі. Динаміка частки митних платежів у податкових надходженнях свідчить про значний вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на фінансову стійкість країни, а також підтверджує важливість митних зборів для формування доходної частини Державного бюджету.

Частка митних платежів в доходах Державного бюджету України наведена на рис.2.5.

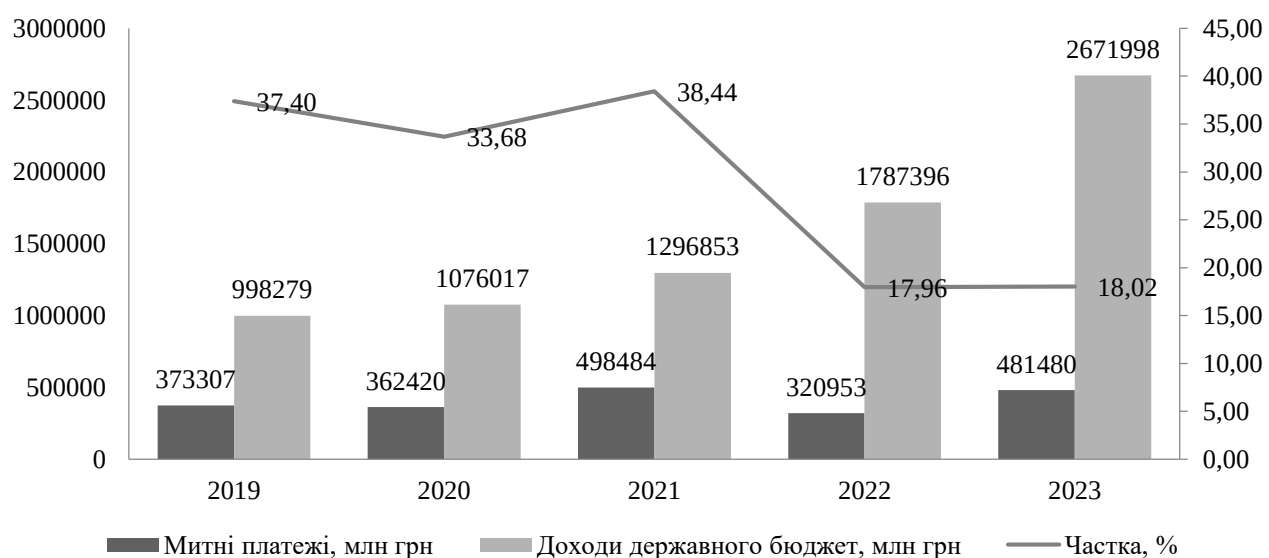

Рисунок 2.5 – Частка митних платежів в доходах Державного бюджету України за 2019-2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [29]

У 2019 році частка митних платежів становила 37,40% від загальної суми доходів Державного бюджету. Показник зріс до 38,44% у 2021 році, що свідчить про збільшення обсягів митних платежів через підвищення обсягів зовнішньої торгівлі після пандемії. У 2022 році відбулося різке зниження частки митних платежів до 17,96%, що є наслідком економічної нестабільності, спричиненої початком військового конфлікту. Це призвело до значного зменшення обсягів митних платежів у порівнянні з іншими джерелами доходів державного бюджету. У 2023 році частка митних платежів знову зросла, але лише до 18,02%, не відновивши попередній рівень, що є наслідком економічного відновлення, але також вказує на нестабільність фінансової ситуації та необхідність удосконалення митної політики та контролю. Динаміка частки митних платежів у доходах Державного бюджету свідчить про значний вплив економічних та політичних факторів на фінансову стійкість країни та підкреслює важливість розвитку митної системи та її ефективного функціонування.

Частка митних платежів у видатках Державного бюджету України наведена на рис.2.6.

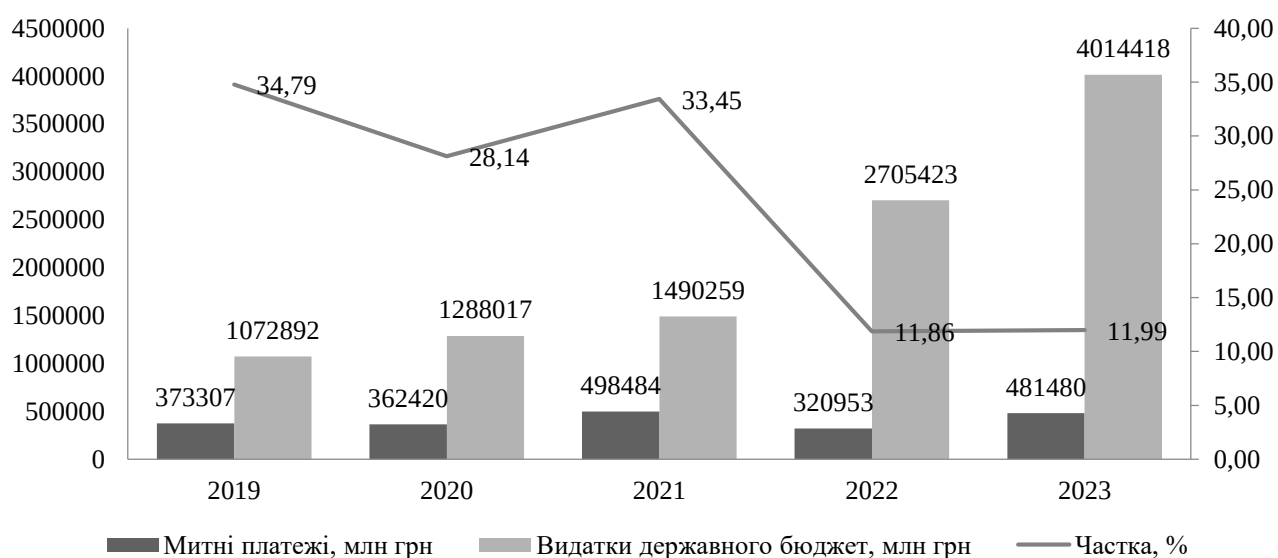

Рисунок 2.6 – Частка митних платежів у видатках Державного бюджету України за 2019-2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [29]

У 2019 році частка митних платежів становила 34,79% від загальних видатків державного бюджету. Протягом наступних років спостерігався певний спад у цьому показнику: у 2020 році він склав 28,14%, а у 2021 році – 33,45%. Це свідчить про зниження здатності митних платежів відповідати потребам державного бюджету через збільшення соціальних витрат або інших причин. У 2022 році відбулося раптове та значне зменшення частки митних платежів до 11,86%, що є наслідком економічної нестабільності, спричиненої початком військового конфлікту. Це призвело до значного обмеження фінансових можливостей державного бюджету та перерозподілу ресурсів на пріоритетні напрямки. У 2023 році частка митних платежів залишилася низькою, склавши лише 11,99%, не відновивши попередній рівень, що свідчить про продовження фінансових труднощів та нестабільність економічної ситуації в країні. Динаміка частки митних платежів у видатках Державного бюджету свідчить про складні економічні умови та необхідність пошуку ефективних методів управління фінансовими ресурсами країни в умовах внутрішньої та зовнішньої нестабільності.

Частка митних платежів у ВВП України наведена на рис.2.7.

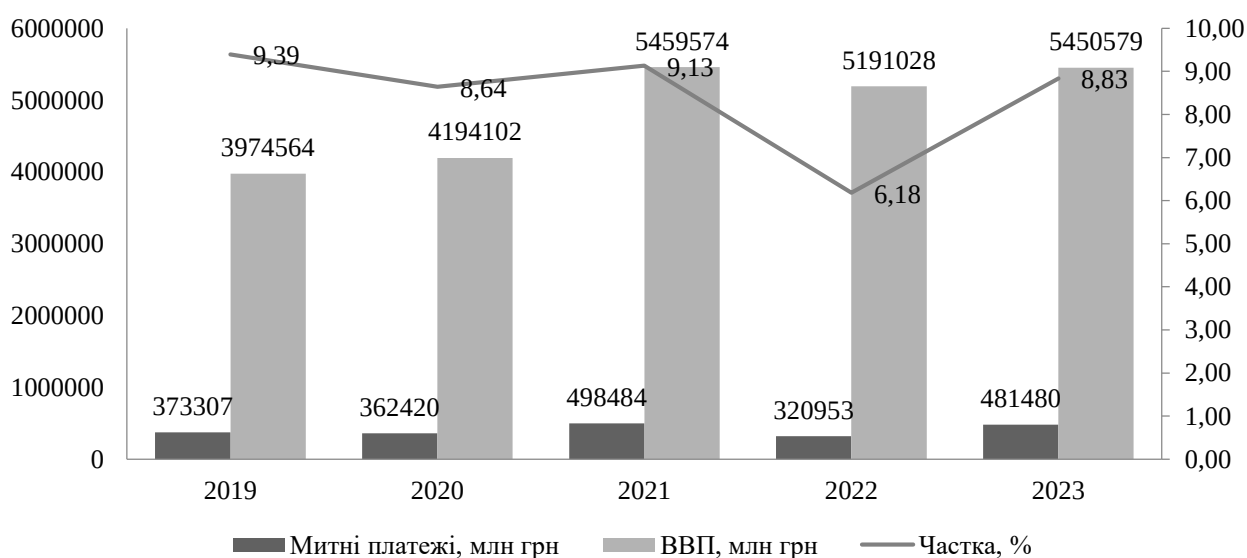

Рисунок 2.7 – Частка митних платежів у ВВП України за 2019-2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [29, 30]

У 2019 році частка митних платежів у ВВП складала 9,39%. Протягом наступних років, до 2021 року, спостерігався ріст цього показника, до 9,13%, що

свідчить про збільшення внеску митних платежів у формування ВВП та є результатом зростання обсягів зовнішньої торгівлі та економічної активності. У 2022 році відбулося різке зниження частки митних платежів до 6,18%, що є наслідком економічної нестабільності, спричиненої початком військового конфлікту. Це призвело до значного зменшення обсягів митних платежів у порівнянні з ВВП та загального погіршення економічної ситуації країни. У 2023 році частка митних платежів знову зросла, але лише до 8,83%, не відновивши попередній рівень, що вказує на продовження фінансових труднощів та нестабільність економічної ситуації в країні.

Загалом, фіскальна ефективність митних платежів в Україні визначається їхньою роллю у фінансових потоках країни та їхнім впливом на економічний розвиток. Зміни у частках митних платежів у різних сферах фінансової діяльності свідчать про необхідність удосконалення митної політики та її адаптації до змін у внутрішній та зовнішній ситуації країни.

2.3 Вплив макроекономічних та макрофінансових факторів на надходження митних платежів

Митні платежі відіграють значну роль у фінансовій системі країни, а їх надходження напряму залежить від ряду макроекономічних та макрофінансових факторів. Зміни в економічному середовищі, такі як валютні курси, торговельні обмеження, інфляція, рівень економічного зростання та політична стабільність, можуть впливати на обсяги та структуру митних платежів.

Оцінка впливу обсягу імпорту на надходження митних платежів до Державного бюджету України наведена в табл.2.4.

Таблиця 2.4 – Оцінка впливу обсягу імпорту на надходження митних платежів до Державного бюджету України за 2019-2023 рр.

Рік	Митні платежі, млн грн	Відносний приріст митних платежів, %	Імпорт, млрд дол	Відносний приріст імпорту, %	Коефіцієнт еластичності
2019	373307	-	60,39	-	-
2020	362420	-2,92	54,03	-10,53	0,28
2021	498484	37,54	73,28	35,63	1,05
2022	320953	-35,61	30,03	-59,02	0,60
2023	481480	50,02	35,66	18,75	2,67

Джерело: розроблено автором на основі [29, 31]

У 2020 році спостерігається від'ємний вплив обсягу імпорту на надходження митних платежів, що відображається в від'ємному відносному прирості митних платежів у порівнянні зі зниженням обсягу імпорту. Коефіцієнт еластичності в цьому році становить 0,28, що свідчить про слабку чутливість митних платежів до змін у обсязі імпорту. У 2021 році спостерігається позитивний вплив імпорту на митні платежі, про що свідчить високий відносний приріст обох показників та коефіцієнт еластичності, який перевищує одиницю (1,05). Це означає, що зростання обсягу імпорту супроводжується пропорційною збільшенням митних платежів. У 2022 році відбувається від'ємний вплив імпорту на митні платежі, що пов'язано зі складними економічними умовами, спричиненими військовим конфліктом. Коефіцієнт еластичності у цьому році зменшується до 0,60, вказуючи на меншу чутливість митних платежів до змін у обсязі імпорту. У 2023 році спостерігається знову позитивний вплив імпорту на митні платежі, що виявляється в високому відносному прирості обох показників та великому значенні коефіцієнта еластичності (2,67). Це свідчить про високу чутливість митних платежів до змін у обсязі імпорту у цьому році. Вплив обсягу імпорту на надходження митних платежів до Державного бюджету України виявляє варіативність залежно від економічних умов, включаючи слабку чутливість у 2020 та 2022 роках та високу чутливість у 2021 та 2023 роках.

Оцінка впливу обсягу експорту на надходження митних платежів до Державного бюджету України наведена в табл.2.5.

Таблиця 2.5 – Оцінка впливу обсягу експорту на надходження митних платежів до Державного бюджету України за 2019-2023 рр.

Рік	Митні платежі, млн грн	Відносний приріст митних платежів, %	Експорт, млрд дол	Відносний приріст експорту, %	Коефіцієнт еластичності
2019	373307	-	50,18	-	-
2020	362420	-2,92	49,32	-1,71	1,70
2021	498484	37,54	68,24	38,36	0,98
2022	320953	-35,61	26,09	-61,77	0,58
2023	481480	50,02	21,93	-15,94	-3,14

Джерело: розроблено автором на основі [29, 31]

У 2020 році спостерігається позитивний вплив експорту на митні платежі, що відображається в підвищенні відносного приросту обох показників та значному значенні коефіцієнта еластичності (1,70). Це свідчить про те, що збільшення обсягів експорту сприяло зростанню митних платежів до бюджету країни. У 2021 році також спостерігається позитивний вплив експорту на митні платежі, проте коефіцієнт еластичності (0,98) показує, що цей вплив менше, ніж у попередньому році. У 2022 році, коли розпочалась війна, спостерігається негативний вплив експорту на митні платежі, що відображається у від'ємному відносному прирості обох показників та в значному зменшенні коефіцієнта еластичності до 0,58, що зумовлено зниженням обсягів експорту через економічні та політичні турбулентності. У 2023 році спостерігається відновлення позитивного впливу експорту на митні платежі, проте високе від'ємне значення коефіцієнта еластичності (-3,14) свідчить про велику чутливість митних платежів до зменшення обсягу експорту у цьому році. Вплив обсягу експорту на надходження митних платежів до Державного бюджету України характеризується змінною динамікою, включаючи позитивний вплив у 2020 та 2021 роках, негативний вплив у 2022 році під впливом війни, та подальше відновлення позитивного впливу у 2023 році, що свідчить про важливість стабільності на зовнішніх ринках для фінансування бюджету країни.

Оцінка впливу ВВП на надходження митних платежів до Державного бюджету України наведена в табл.2.6.

Таблиця 2.6 – Оцінка впливу ВВП на надходження митних платежів до Державного бюджету України за 2019-2023 рр.

Рік	Митні платежі, млн грн	Відносний приріст митних платежів, %	ВВП, млн грн	Відносний приріст ВВП, %	Коефіцієнт еластичності
2019	373307	-	3974564	-	-
2020	362420	-2,92	4194102	5,52	-0,53
2021	498484	37,54	5459574	30,17	1,24
2022	320953	-35,61	5191028	-4,92	7,24
2023	481480	50,02	5450579	5,00	10,00

Джерело: розроблено автором на основі [29, 30]

У 2020 році бачимо від'ємний вплив зростання ВВП на надходження митних платежів, що відображається в падінні відносного приросту митних платежів при позитивному зростанні ВВП. Коефіцієнт еластичності цього року складає -0,53, що свідчить про обернену залежність між цими двома показниками. У 2021 році спостерігається позитивний вплив ВВП на надходження митних платежів, що виявляється у високому відносному прирості обох показників та значному значенні коефіцієнта еластичності (1,24). Це свідчить про те, що зростання ВВП сприяло збільшенню митних платежів до бюджету країни. У 2022 році, коли розпочалася війна, спостерігається різке падіння надходжень митних платежів при впливі ВВП. Коефіцієнт еластичності в цьому році стає вкрай високим і складає 7,24, що свідчить про велику чутливість митних платежів до змін у ВВП у цьому складному періоді. У 2023 році спостерігається відновлення позитивного впливу ВВП на митні платежі, але високе значення коефіцієнта еластичності (10,00) вказує на те, що зростання ВВП супроводжується ще більшим збільшенням митних платежів.

Кореляція впливу рівня інфляції на надходження митних платежів до Державного бюджету України наведена на рис.2.8.

Модель для рівня інфляції показує, що при кожному відсотковому зростанні інфляції на 1%, надходження митних платежів зменшуються на 3818,8 млн грн, що вказує на негативний вплив інфляційних процесів на митні надходження.

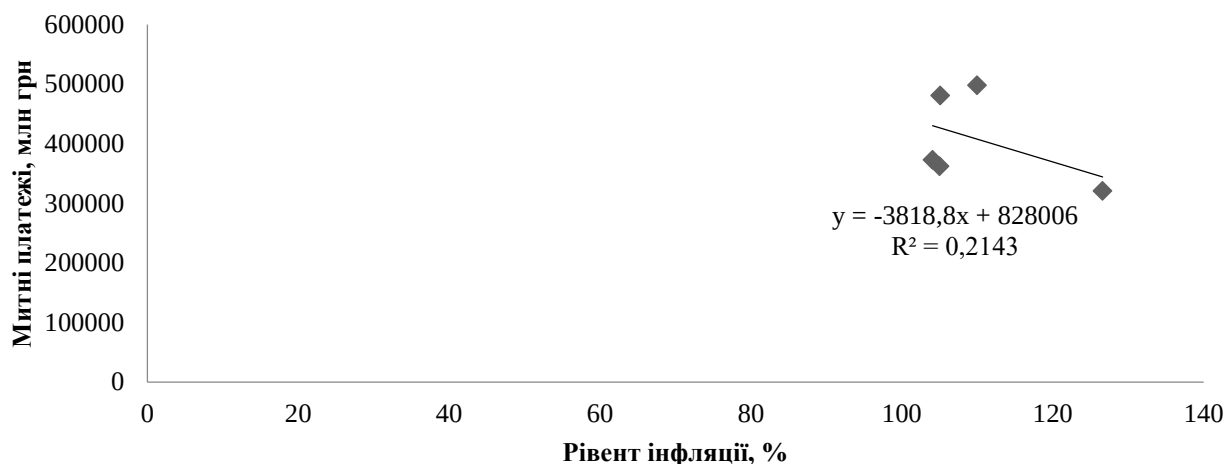

Рисунок 2.8 – Кореляція впливу рівня інфляції на надходження митних платежів до Державного бюджету України за 2019-2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [29, 31]

Результати показують наявність слабкої кореляції між рівнем інфляції та обсягом митних платежів. Коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,2143$) вказує на те, що лише близько 21,43% варіації обсягу митних платежів може бути пояснене змінами у рівні інфляції. Це означає, що інші фактори, не враховані в моделі, мають суттєвий вплив на надходження митних платежів.

Кореляція впливу рівня девальвації гривні до долара на надходження митних платежів до Державного бюджету України наведена на рис.2.9.

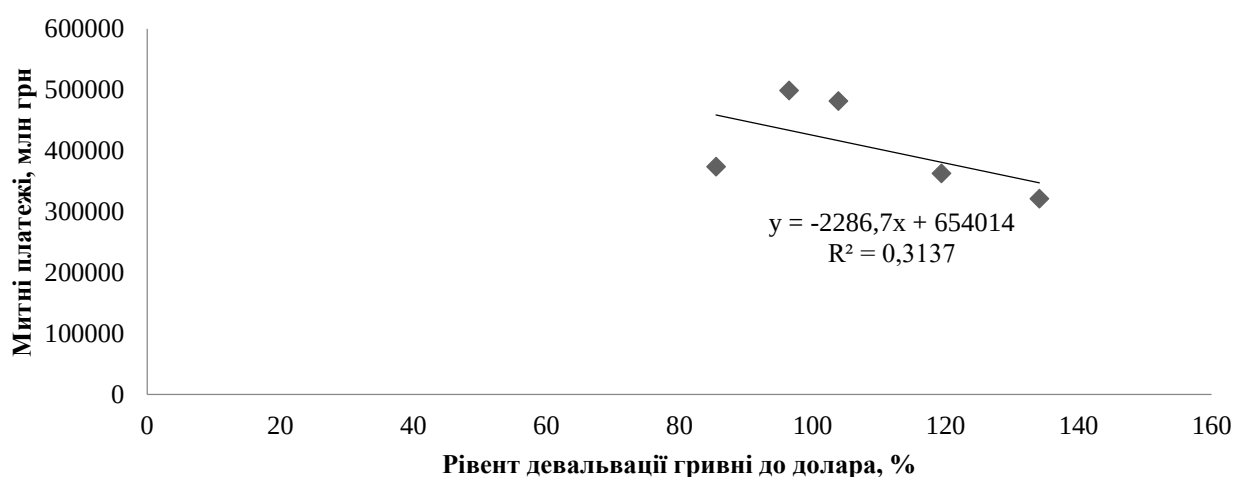

Рисунок 2.9 – Кореляція впливу рівня девальвації гривні до долара на надходження митних платежів до Державного бюджету України за 2019-2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [29, 31]

Модель для девальвації гривні показує, що при кожному відсотковому зростанні девальвації на 1%, надходження митних платежів зменшуються на 2286,7 млн грн. Це також свідчить про негативний вплив девальвації гривні на митні надходження. Отриманий коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,3137$) вказує на те, що близько 31,37% варіації обсягу митних платежів може бути зумовлено змінами у рівні девальвації гривні до долара. Це свідчить про наявність помірної кореляції між цими двома змінними.

Отже, можна зробити висновок, що надходження митних платежів до Державного бюджету України залежить від ряду економічних та фінансових чинників, включаючи обсяги імпорту та експорту, рівень ВВП, а також рівень інфляції та девальвації гривні. Враховуючи ці фактори, можна розробити більш ефективні стратегії управління митними платежами та фінансовим плануванням країни.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

3.1 Зарубіжний досвід адміністрування митних платежів

Адміністрування митних платежів – це ключовий аспект міжнародної торгівлі, який визначає ефективність і прозорість митного процесу в країні. Зарубіжний досвід у цій сфері є цінним джерелом знань та практик, які можуть бути адаптовані для вдосконалення внутрішньої митної політики. Аналіз зарубіжного досвіду дозволяє ідентифікувати найкращі практики, ефективні стратегії та інноваційні підходи до управління митними платежами, сприяючи забезпеченню конкурентоспроможності та розвитку економіки України.

Американський досвід у сфері адміністрування митних платежів визнаний найпередовішим і найрозвиненішим у світі. Він характеризується використанням високих технологій у роботі митної служби, зокрема, на базі автоматизованої системи ACS (AutomationCommercialSystem). Впровадження ACS дозволило значно збільшити обсяг оформлюваних товарів без зміни чисельності митної служби. Це свідчить про ефективність та економічну доцільність використання сучасних технологій у митній справі [32, с.165]. У США також активно використовуються різні технологічні розробки, спрямовані на спрощення та прискорення митних процедур. Наприклад, використання спеціальних штрих-кодів дозволяє забезпечити оперативне прийняття рішень у пунктах пропуску, підвищує ефективність контролю та сприяє збільшенню пропускної спроможності митних пунктів. Такий підхід до використання технологій у митній справі не лише сприяє збільшенню обсягу та швидкості обробки товарів, але й підвищує рівень прозорості, надійності та точності митних операцій. Це робить американський досвід важливим джерелом відповідних практик для України, яка прагне

покращити свою митну систему та забезпечити її відповідність сучасним вимогам міжнародної торгівлі.

Особливістю митної політики країн ЄС є акцент на сприянні безперешкодному пересуванню через кордони та веденні торгівлі учасниками зовнішньоекономічної діяльності, порівняно з важливістю попередження злочинності, яке відводиться на другий план. Ця стратегія визначається специфікою та цілями Європейського Союзу щодо підтримки вільної торгівлі та забезпечення вільного переміщення осіб та товарів в межах ЄС [33, с.814]. Митні органи країн ЄС відділені від поліції та інших правоохоронних органів і спрямовані переважно на забезпечення виконання митних формальностей, контроль за відповідністю товарів правилам міжнародної торгівлі та захист митних норм. Це сприяє створенню сприятливих умов для підприємств та споживачів, що бажають здійснювати міжнародну торгівлю, знижуючи бюрократичні бар'єри та спрощуючи процедури митного оформлення. Такий підхід відповідає стратегії інтеграції Європейського Союзу та сприяє розвитку внутрішнього ринку, збільшенню обсягів торгівлі та підвищенню конкурентоспроможності європейських компаній на світовому ринку. Водночас, захист митних інтересів залишається важливим аспектом діяльності митних органів країн ЄС, але його впровадження здійснюється з максимальним врахуванням інтересів та потреб учасників зовнішньої торгівлі та безперешкодного пересування через кордони.

Митне адміністрування в Фінляндії відзначається не лише своєю ефективністю, але й використанням інформаційних технологій для спрощення та покращення митних процедур. Однією з ключових особливостей є організаційна структура митних органів, яка спрямована на мінімізацію бюрократії. Ця структура, що включає генерального директора, підрозділи та департаменти, дозволяє ефективно координувати митну діяльність країни [33, с.815]. Щодо використання ІКТ, варто відзначити національну систему «єдиного вікна» морського порту, яка діє з 2000 року. Ця система, побудована на базі платформи PortNet, дозволяє попереднє інформування всіх органів державного контролю про прибуття та вибуття суден і вантажів. Зокрема, система забезпечує виконання

міжнародних стандартів і вимог Міжнародної конвенції про полегшення міжнародного морського судноплавства. Додатково, з 2010 року на території Фінляндії функціонує система попереднього інформування, за якою перевізники відповідають за надання інформації про переміщення товарів. Це сприяє контролю над своєчасним прибуттям або вибуттям товарів і забезпечує повноту і точність наданої інформації. Інформаційні технології, які використовуються митними органами Фінляндії, є не лише ефективними, а й актуальними, оскільки вони постійно підтримуються та оновлюються відповідно до потреб та вимог міжнародного митного співтовариства.

Швецька модель митного адміністрування визначається особливим підходом до організації відносин у зовнішньоекономічній діяльності через пряму взаємодію між учасниками та митною службою країни. Це забезпечується за допомогою системи митних послуг, побудованої на принципі Єдиного електронного вікна. У рамках цієї системи усі дані від учасників ЗЕД консолідуються через державний митний орган та подаються за запитами до інших державних служб, зокрема служб ветеринарного та фітосанітарного контролю, податкової та банківської систем [34, с.58]. Одним із ключових аспектів цієї моделі є її інноваційність і висока ступінь автоматизації. У Швеції учасники ЗЕД можуть надіслати митну декларацію шляхом SMS-повідомлення, що свідчить про впровадження передових технологій у митниці. Така система сприяє ефективному обміну інформацією між різними державними органами та учасниками ЗЕД, що полегшує та прискорює митні процедури. Крім того, вона сприяє підвищенню рівня прозорості та надійності контролю за зовнішньою торгівлею та забезпечує дотримання вимог міжнародних стандартів. Загалом, швецька модель митного адміністрування відзначається високою ефективністю, інноваційністю та впровадженням передових технологій, що робить її прикладом успішної практики у сфері міжнародної торгівлі.

Модель митного адміністрування у Сінгапурі включає в себе електронну систему Єдиного вікна TradeNet, яка сприяє взаємодії між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності через уповноважений державний орган. Ця

модель призначена для забезпечення ефективного обміну інформацією між учасниками ЗЕД і спрощення митних процедур [34, с.59]. Учасники ЗЕД отримують численні переваги від використання цієї моделі, включаючи зменшення втрат часу і ресурсів, що сприяє економії капіталу та зростанню товарообігу. Завдяки цьому, держава також отримує користь у вигляді забезпечення економічної безпеки країни та додаткових податкових надходжень від зростання обсягів торгівлі. Одним із ключових аспектів ефективності цієї моделі є система інформування суб'єктів ЗЕД з різних питань оформлення товарів на митному кордоні. Митна служба Сінгапуру активно використовує різноманітні канали комунікації, включаючи сайти з доступною інформацією та ігрові додатки, щоб забезпечити суб'єктам ЗЕД доступ до необхідної інформації та правил переміщення товарів через митний кордон. Важливим аспектом цієї моделі є акцент на інформуванні та прозорості, що є важливими факторами у боротьбі з корупцією. Сінгапурська митна служба використовує сучасні та доступні онлайн-інструменти для забезпечення прозорості та надійності взаємодії з суб'єктами ЗЕД.

У 2022 році митниця Арабських Еміратів визнана найефективнішою серед 63 країн світу за її роботою. Завдяки великому попиту на імпорتنу продукцію, значному потенціалу експорту та стрімкому росту економіки, митні органи Еміратів активно використовують інноваційні системи для спрощення та прискорення митних процедур. Приблизно 98% клієнтів задоволені впровадженими «розумними» технологіями, що дозволяють значно полегшити проходження митних операцій.

Серед інновацій, впроваджених митними органами ОАЕ, можна виділити:

- спеціальні датчики сканують багаж пасажирів при потраплянні на світлодіодну підлогу, після чого за допомогою світлових стрілок вказують маршрут проходження – у зелений або червоний коридор, без контакту з інспектором;
- використання смартфонів замість паспортів під час контролю за допомогою мобільного додатка Smart UAE Wallet, що дозволяє скоротити час на контроль кожного пасажирів та забезпечити безпеку даних;

- інтелектуальний чатбот Раммас, який відповідає на запити англійською та арабською мовами;
- додаток для митного оформлення iDeclare зменшує час очікування оформлення документів на 60%, просто скануючи «штрих-код» на смартфоні пасажирів, розпізнаючи товари та надаючи необхідну інформацію [35, с.14].

Ці інновації демонструють спрямованість митних органів Арабських Еміратів на використання передових технологій для покращення якості та ефективності митного обслуговування.

Серед досягнень митниці Китаю варто відзначити наступне:

- роботи використовують спеціальні програми, які розпізнають обличчя людей для виявлення порушників. Вони створені за допомогою передових технологій і можуть спілкуватися на 28 мовах, а також навчаються під час роботи;
- система «Цифрові КПП» була розроблена для міжнародних інтермодальних перевезень. Вона дозволила логістам перевести процес декларування вантажів в онлайн, скоротивши середній час від подачі документів до пропуску поїзда з 12 годин до 30 хвилин;
- система «Розумний термінал» збирає та обробляє дані, а потім надсилає відповідні інструкції машинам, які виконують замовлення без участі людини. Вона базується на високоточній навігаційній системі BeiDou та комунікаційних технологіях Huawei. Порти з цифровим підключенням дозволяють безперешкодно з'єднувати мільйони відправлень у більш ефективний та безпечний спосіб [36, с.66].

Досвід Китаю в області цифрової трансформації показує, що країна впроваджує передові технології для покращення ефективності та безпеки митних процедур. Ці інновації відображають стрімкий розвиток митної системи Китаю та сприяють подальшому зростанню ефективності та конкурентоспроможності країни на міжнародній арені.

Таким чином, країни всього світу активно впроваджують цифрові технології в митній сфері для покращення ефективності, безпеки та швидкості адміністрування митних платежів. Різноманітні інноваційні рішення включають в

себе використання роботів для розпізнавання порушників, електронних систем декларування вантажів, а також автоматизовані системи управління та координації на митницях. Зокрема, США застосовують високотехнологічні рішення, такі як автоматизована система ACS, для оптимізації митних процедур та збільшення обсягу оформлюваних товарів. Європейський досвід підкреслює акцент на спрощенні перетину кордонів та сприянні зовнішньоекономічній діяльності. Митна служба Фінляндії зосереджується на антибюрократичній організаційній структурі та використанні міжнародних стандартів. За своїми досягненнями у цифровій трансформації варто відзначити Швейцарію, де впроваджено систему Єдиного електронного вікна для координації митних послуг, а також Сінгапур, де створено інноваційні інформаційні системи та додатки для учасників зовнішньоекономічної діяльності. Не можна оминути увагою і досягнень митниці Арабських Еміратів та Китаю, де впроваджуються «розумні» технології, які спрощують та прискорюють митні операції. У цілому, цифрова трансформація митниць у всьому світі відображає загальну тенденцію до використання інноваційних технологій для підвищення ефективності, безпеки та конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

3.2 Проблеми адміністрування митних платежів

Адміністрування митних платежів становить складний аспект функціонування економіки, який надзвичайно важливий для забезпечення ефективності торговельних операцій та збалансованого розвитку країни. В цьому контексті виникають численні проблеми, пов'язані з організацією митних процедур, контролем за їх виконанням, боротьбою з митними шахрайствами та оптимізацією митних платежів. Ці аспекти мають значний вплив на економічну діяльність країни та вимагають постійного удосконалення стратегій адміністрування митних платежів.

Проблеми адміністрування митних платежів систематизуємо на рис.3.1.

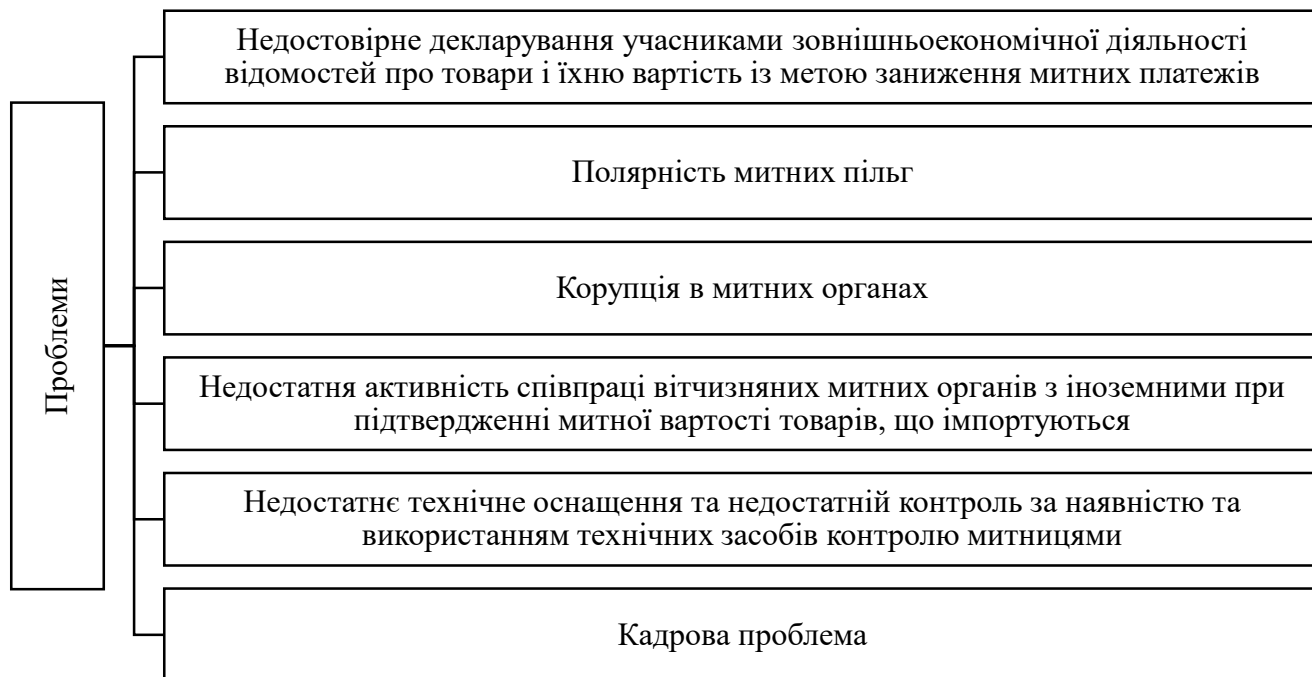

Рисунок 3.1 – Проблеми адміністрування митних платежів

Джерело: розроблено автором на основі [1, 6, 37]

Розглянемо їх детальніше.

1. Недостовірне декларування учасниками зовнішньоекономічної діяльності відомостей про товари та їхню вартість із метою заниження митних платежів є серйозною проблемою, що впливає на ефективність митної системи та економічну стійкість країни [37, с.108]. Ця проблема виникає з бажання підприємств та осіб, здійснюючих зовнішньоекономічну діяльність, мінімізувати свої витрати на митні платежі шляхом недостовірного вказання в деклараціях інформації про товари та їхню вартість. Це може включати недооцінку ціни товарів, неповне відображення їхнього асортименту чи використання неправдивих характеристик товарів. Недостовірне декларування може мати серйозні наслідки. По-перше, це призводить до втрати доходів для митниці та державного бюджету через заниження митних платежів. По-друге, це порушує принципи рівності умов конкуренції, оскільки підприємства, які декларують товари з недостовірною інформацією, отримують конкурентну перевагу перед тими, які діють відповідно до закону.

2. Полярність митних пільг відображається в різнобічному сприйнятті цього інструменту митного регулювання [1, с.3]. З одного боку, митні пільги дійсно виконують важливу функцію, звільняючи осіб та компанії від обов'язків перед державою та надаючи їм певні переваги при переміщенні товарів через митний кордон. Однак з іншого боку, аналізуючи економічний аспект, можна розглядати суму, яка могла б надійти до Державного бюджету, якби було повне стягнення митних платежів без застосування пільг. В цьому контексті митні пільги можуть сприяти втратам доходів Державного бюджету і ускладнювати фінансову ситуацію держави. Необхідно також враховувати ситуаційні фактори, такі як воєнний стан. У таких умовах були введені додаткові митні пільги, спрямовані на підтримку оборонної сфери та інших стратегічно важливих галузей. Наприклад, пільги для товарів, які використовуються в оборонній промисловості або для медичних цілей, є важливим елементом державної політики у таких надзвичайних обставинах. Важливо збалансувати використання митних пільг таким чином, щоб вони сприяли економічному розвитку та забезпеченню національних інтересів і не вели до серйозних втрат доходів Державного бюджету.

3. Корупція в митних органах представляє собою серйозну проблему, яка суттєво підриває довіру до державних інституцій та призводить до значних фіскальних втрат для країни. Українська митниця, незважаючи на те, що забезпечує значну частину надходжень до бюджету, за оцінками експертів, саме там держава зазнає найбільших збитків – щорічно втрачаючи мінімум 4,8 мільярди доларів через фіскальні втрати [38]. Основним видом корупційних схем на митниці є «перекласифікація» товарів за участю співробітників державних органів. Це означає, що товар, що має бути оголошений з вищим рівнем мита, декларується як інший, на який передбачені нижчі ставки мита. Цей вид корупційної діяльності є досить поширеним і становить серйозний виклик для забезпечення ефективного митного контролю та боротьби з ним. Тривалий час існує практика залучення до таких схем представників інших державних органів, таких як Служба безпеки України, поліція, Державна прикордонна служба та Генеральна прокуратура України. Це додатково ускладнює боротьбу з корупцією в митницях та створює

потребу в комплексних заходах для забезпечення прозорості, відповідальності та ефективного контролю.

4. Недостатня активність співпраці між вітчизняними та іноземними митними органами у питаннях підтвердження митної вартості товарів, що імпортуються, є проблемою, яка може призвести до недооцінки або недооподаткування імпортованих товарів [6, с.217]. У багатьох випадках точне визначення митної вартості є ключовим для забезпечення справедливої оподаткування та захисту від недобросовісної конкуренції. Співпраця між митними органами різних країн може бути необхідною для обміну інформацією, проведення спільних перевірок та вирішення спірних питань щодо митної вартості товарів. Наприклад, іноземні митні органи можуть надавати додаткову інформацію щодо цін на товари, їхню якість та умови постачання, що допоможе визначити справедливую митну вартість для оподаткування. Крім того, активна співпраця може сприяти виявленню та запобіганню митним шахрайствам, таким як недекларування або недооцінка вартості товарів з метою уникнення високих митних платежів. Забезпечення ефективної співпраці між митними органами може включати обмін інформацією, використання спільних баз даних та проведення спільних навчальних заходів для підвищення кваліфікації працівників.

5. Недостатня технічне оснащення та недостатній контроль за наявністю та використанням технічних засобів контролю на митницях є серйозною проблемою, яка ускладнює ефективність митного контролю та може призводити до недостатнього забезпечення безпеки на кордонах [6, с.217]. З огляду на переорієнтацію національної зовнішньоекономічної діяльності на зростання обсягів торгівлі з європейськими державами, важливою стає адаптація митних постів та пунктів пропуску до сучасних вимог та стандартів. Проте, наразі не всі митні пости обладнані необхідними скануючими системами та габаритно-ваговими комплексами, що не відповідає реальним потребам митних підрозділів. Ця проблема може призвести до затримок у митних процедурах, недостатньої якості контролю за переміщенням товарів та потенційних ризиків для безпеки

національного простору. Брак адекватного технічного оснащення може також сприяти розвитку корупційних схем та зловживань з боку митниць.

6. Кадрова проблема в митних службах України набуває серйозних розмірів через скорочення як митних підрозділів ДФСУ, так і кількості їхніх працівників. Останнім часом спостерігається тенденція до зменшення кількості митних посад та відділень, що веде до значної втрати потенціалу митного контролю та навантаження на персонал, що залишився. Проблема посилюється невдалою кадровою політикою, яка характеризується збільшенням адміністративного апарату митниць за рахунок скорочення інших кадрових одиниць. Це може призвести до дисбалансу в розподілі робочих місць та зниження ефективності роботи митних служб. Помітно, що такий підхід не враховує специфіки завдань митниць та потреби у кваліфікованому персоналі для здійснення митного контролю та запобігання порушенням. Нераціональна кадрова політика може також сприяти зростанню корупції та зловживань з боку адміністрації митниць.

Таким чином, проблеми адміністрування митних платежів становлять серйозну перешкоду для ефективного функціонування митної системи та мають важливий вплив на економічний розвиток країни. Недостовірне декларування учасниками зовнішньоекономічної діяльності відомостей про товари і їхню вартість із метою заниження митних платежів є однією з основних проблем, що призводить до втрати бюджетних коштів та порушення конкурентоспроможності ринку. Полярність митних пільг також ускладнює ситуацію, створюючи нерівні умови для різних суб'єктів господарювання та можливості для зловживань. Корупція в митних органах є ще однією серйозною проблемою, яка порушує законність та ефективність митних процедур, та призводить до загального погіршення бізнес-середовища. Недостатня активність співпраці вітчизняних митних органів з іноземними при підтвердженні митної вартості товарів, що імпортуються, обмежує можливості ефективного контролю та ускладнює боротьбу з митними порушеннями. Недостатнє технічне оснащення та недостатній контроль за наявністю та використанням технічних засобів контролю митницями роблять систему більш вразливою перед різноманітними шахрайствами та порушеннями.

Крім того, кадрова проблема в митних органах, така як нестача кваліфікованих кадрів та недостатня підготовка персоналу, ускладнює реалізацію ефективних стратегій та контролю за митними процедурами. Для вирішення цих проблем необхідно вжити комплексних заходів, спрямованих на удосконалення законодавства, збільшення транспарентності та впровадження сучасних технологій у митній сфері, а також на підвищення кваліфікації персоналу та зміцнення боротьби з корупцією.

3.3 Пропозиції з удосконалення адміністрування митних платежів до Державного бюджету України

Удосконалення адміністрування митних платежів має велике значення для ефективного функціонування фінансової системи та забезпечення стабільності Державного бюджету України. З метою оптимізації цього процесу та максимізації надходжень до бюджету необхідно розглянути ряд заходів та пропозицій, спрямованих на зменшення податкових ризиків, підвищення ефективності митного контролю та забезпечення прозорості та справедливості в сплаті митних платежів.

Пропозиції з удосконалення адміністрування митних платежів до Державного бюджету України наведені на рис.3.2.

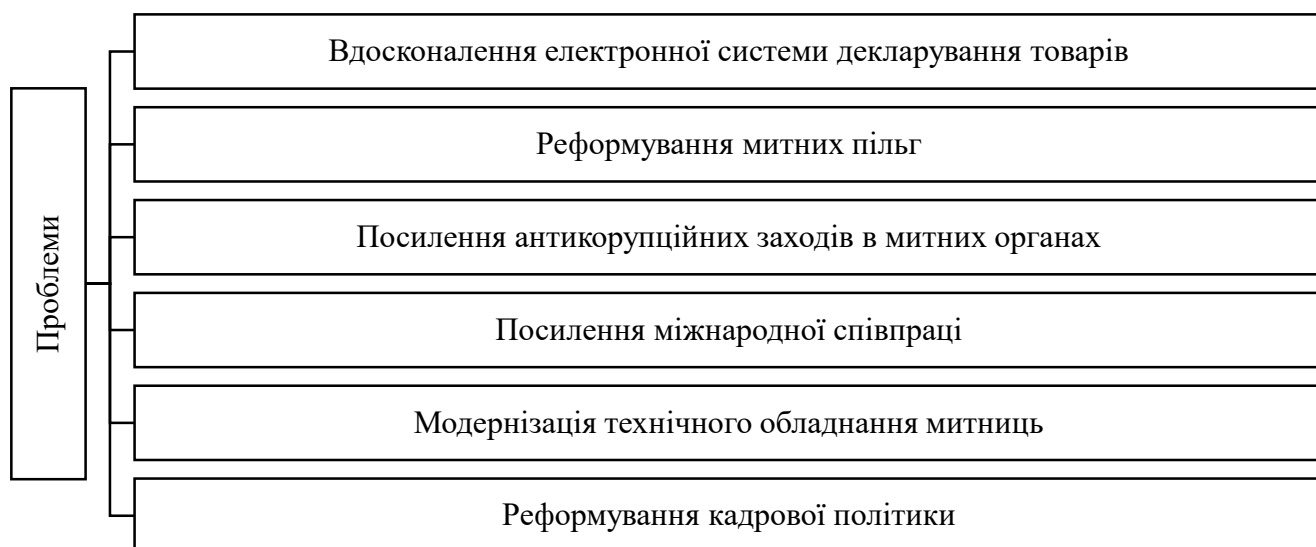

Рисунок 3.2 – Пропозиції з удосконалення адміністрування митних платежів до Державного бюджету України

Джерело: розроблено автором на основі [1, 6, 37]

Розглянемо їх детальніше.

1. Вдосконалення електронної системи декларування товарів є важливим етапом у процесі удосконалення адміністрування митних платежів та забезпечення ефективного контролю за переміщенням товарів через митний кордон. Ця пропозиція спрямована на зменшення можливостей для маніпуляцій з вартістю товарів та уникнення недостовірної інформації, що може призвести до заниження митних платежів. Одним із ключових аспектів удосконалення електронної системи декларування є створення інтегрованої платформи, яка об'єднає всі необхідні електронні сервіси та інструменти для декларування товарів, що дозволить учасникам зовнішньоекономічної діяльності зручно та ефективно подавати документи, відстежувати їх статус та отримувати необхідну інформацію про процес митного оформлення. Крім того, удосконалення електронної системи передбачає впровадження нових технологій та методів верифікації даних, таких як штучний інтелект, машинне навчання та блокчейн, що допоможе автоматизувати процеси перевірки декларацій, виявлення порушень та ризиків, а також підвищить рівень точності та надійності обробки інформації. Крім того, важливо забезпечити надійну захищеність електронної системи від несанкціонованого доступу та кібератак, використовуючи сучасні засоби кібербезпеки та шифрування даних. У

результаті вдосконалення електронної системи декларування товарів можна очікувати покращення ефективності та прозорості митного контролю, зниження ризику корупції та підвищення надійності та точності збору митних платежів до Державного бюджету України.

2. Реформування системи митних пільг є важливим етапом у забезпеченні ефективного адміністрування митних платежів та забезпеченні справедливості та прозорості в сплаті мит. Поточна система митних пільг є неоднозначною та створює умови для недієвого та нерівного застосування. Перш за все, необхідно провести аналіз існуючих митних пільг з метою виявлення недієвих та недоречних винятків, що дозволить уникнути ситуацій, коли пільги використовуються не за призначенням або не приносять очікуваного ефекту. Далі, важливо стандартизувати систему митних пільг та уникнути полярного застосування, коли певні суб'єкти можуть мати переваги перед іншими. Це може бути досягнуто через уніфікацію критеріїв отримання пільг та створення чітких та прозорих правил їх застосування. Додатково, важливо забезпечити прозорість у процесі реформування системи митних пільг, що дозволить залучити різні зацікавлені сторони та експертну громадськість для виявлення потреб та пріоритетів у цьому процесі. У результаті реформування системи митних пільг можна очікувати покращення прозорості та рівності у сплаті митних платежів, зменшення можливостей для корупції та недобросовісного використання пільг, а також збільшення ефективності та економічного зростання.

3. Посилення антикорупційних заходів у митних органах є необхідним кроком для забезпечення ефективного функціонування системи адміністрування митних платежів та зменшення можливостей для корупційних проявів. Одним з ключових напрямків цього посилення є вдосконалення механізмів контролю та нагляду за діяльністю митних служб. Проведення регулярних аудитів та перевірок дозволить виявити порушення та недоліки у роботі митних органів, а також оцінити ефективність заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією. Такі аудити повинні бути проведені незалежними органами або експертами, що забезпечить об'єктивність та надійність їх результатів. Додатково, важливо забезпечити

високий рівень відповідальності за корупційні дії в митницях. Це може бути досягнуто шляхом суворого покарання осіб, які виявлені у корупційних схемах, а також шляхом впровадження прозорих та ефективних механізмів звернення до правосуддя. Крім того, важливо забезпечити належний рівень професійної етики та поведінкових стандартів серед працівників митних органів, що може включати навчання та підвищення кваліфікації персоналу у сфері етики та запобігання конфлікту інтересів. У результаті вдосконалення механізмів контролю та нагляду, а також забезпечення високого рівня відповідальності за корупційні дії, можна очікувати зменшення корупційних ризиків у митних органах та підвищення довіри громадськості до їх роботи.

4. Посилення міжнародної співпраці у сфері митного контролю є ключовим аспектом для забезпечення ефективного адміністрування митних платежів та запобігання податковим шахрайствам. Активізація співпраці між вітчизняними та іноземними митними органами має на меті сприяти обміну необхідною інформацією та спільному контролю за митною вартістю товарів, що імпортуються. По-перше, це передбачає обмін інформацією про вивезені з країни товари та їх подальший імпорт у інші країни, що дозволить ефективніше контролювати обіг товарів та виявляти можливі порушення митних правил. По-друге, спільний контроль за митною вартістю товарів сприятиме більшій об'єктивності та точності в оцінці їхньої вартості. Це допоможе запобігти недекларуванню чи заниженню вартості товарів з метою ухилення від сплати митних платежів. Для досягнення цих цілей важливо встановити механізми обміну інформацією між митними службами різних країн, розробити спільні програми та процедури контролю, а також забезпечити взаємодію між митними органами на різних етапах митного оформлення товарів. У результаті активізації міжнародної співпраці можна очікувати підвищення ефективності контролю за переміщенням товарів через митні кордони, зменшення можливостей для корупції та підвищення надійності митних процедур. Такий підхід сприятиме стабільності та розвитку міжнародної торгівлі, а також підвищить довіру до митної системи в цілому.

5. Модернізація технічного обладнання митниць є ключовим напрямком удосконалення системи адміністрування митних платежів та забезпечення безпеки на митних постах. На сьогоднішній день, у зв'язку з постійними змінами у вимогах та технологіях, важливо забезпечити всі митні пости сучасними сканерами та габаритно-ваговими комплексами для ефективного контролю за переміщенням товарів. Перш за все, сучасні сканери дозволяють проводити швидку та ефективну перевірку вмісту та структури вантажу без необхідності його розгортання або розпаковування, що знижує час перевірки та забезпечує більшу точність виявлення недекларованих або заборонених товарів. Крім того, габаритно-вагові комплекси дозволяють автоматизувати процес вимірювання та контролю розмірів та маси вантажу, що сприяє уникненню помилок та забезпеченню точних даних про об'єм та вагу товарів, що перевозяться. Проте не менш важливо забезпечити надійний контроль за використанням цього обладнання, включаючи регулярну перевірку та обслуговування, а також регулярне оновлення технічного парку з урахуванням новітніх досягнень та вимог безпеки. У підсумку, модернізація технічного обладнання митниць дозволить підвищити ефективність та точність митного контролю, знизити ризик недекларації або контрабанди, а також забезпечити відповідність міжнародним стандартам безпеки та якості.

6. Реформування кадрової політики у митних службах є важливим кроком у напрямку підвищення ефективності та надійності адміністрування митних платежів. Для досягнення цих цілей потрібно переглянути стратегію набору та розподілу персоналу з метою забезпечення оптимального розподілу кваліфікованих кадрів на різних посадах. У першу чергу, важливо забезпечити професійний розвиток та підвищення кваліфікації працівників митних служб. Це може включати проведення спеціалізованих навчальних курсів, тренінгів та семінарів з питань митної справи, міжнародного співробітництва, а також вивчення сучасних методів та технологій контролю. Додатково, важливо створити систему стимулювання працівників за досягнення високих результатів та виконання поставлених завдань, що може бути здійснене через введення програм преміювання за результативність, кар'єрного зростання за заслугами, а також

надання можливості професійного зростання. Крім того, важливо забезпечити розробку іміджу митних служб як привабливого роботодавця серед кваліфікованих фахівців, що може бути досягнуто через активну рекламну кампанію та участь у виставках, конференціях та інших заходах для професіоналів. У підсумку, реформування кадрової політики митних служб сприятиме підвищенню ефективності та надійності адміністрування митних платежів, забезпечить професійний розвиток та підвищення кваліфікації працівників, а також підвищить привабливість митних служб як роботодавця.

Таким чином, вдосконалення адміністрування митних платежів є ключовим аспектом фінансової стабільності та ефективного управління Державним бюджетом України. Пропозиції з удосконалення цього процесу включають в себе ряд заходів, спрямованих на оптимізацію та підвищення ефективності діяльності митних органів. Першою важливою пропозицією є вдосконалення електронної системи декларування товарів, що дозволить уникнути недостовірної інформації та маніпуляцій з вартістю товарів, що сприятиме зниженню ризиків заниження митних платежів. Далі, важливо реформувати систему митних пільг з метою уникнення недоречних винятків та забезпечення більшої прозорості та рівності в сплаті митних платежів. Посилення антикорупційних заходів в митних органах є необхідним для забезпечення чесності та прозорості у діяльності митниць, що сприятиме ефективному контролю та зменшенню корупційних ризиків. Посилення міжнародної співпраці є ключовим для ефективного контролю за митною вартістю товарів та запобігання податковим ухиленням. Модернізація технічного обладнання митниць також відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного митного контролю та підвищенні його якості. Реформування кадрової політики включає в себе набір та розподіл персоналу у митних службах, забезпечення професійного розвитку та підвищення кваліфікації працівників. Загалом, впровадження цих пропозицій сприятиме покращенню адміністрування митних платежів та забезпечить стабільність та ефективне управління фінансами Державного бюджету України.

ВИСНОВКИ

1. Митні платежі представляють собою обов'язкові фінансові внески, які стягуються при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон країни. Їх сутність полягає в тому, що вони не лише становлять фінансовий засіб доходу для державного бюджету, а й виконують ряд важливих функцій. Перш за все, митні платежі мають захисну функцію, що полягає у забезпеченні захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції та незаконного ввезення товарів. Крім того, вони виконують регулюючу функцію, контролюючи обсяг та характер зовнішньоекономічних відносин з метою забезпечення балансу зовнішньої торгівлі. У контексті видів митних платежів можна виділити основні та додаткові. Митні платежі є не лише важливим джерелом доходу для державного бюджету, але й ефективним інструментом регулювання зовнішньої торгівлі та захисту національних інтересів.

2. Україна визнає важливість ефективного управління своєю митною політикою для забезпечення фінансової стабільності та розвитку економіки. На основі аналізу нормативно-правових актів, що регулюють митні питання, включаючи Конституцію, закони, постанови та укази, можна зробити висновок про комплексний підхід держави до митного оподаткування.

3. За аналізом динаміки та структури надходження митних платежів до Державного бюджету України за період з 2019 по 2023 роки можна відзначити різноманітні тенденції, що відображають економічні та політичні зміни в країні. У 2019 році спостерігався стабільний рівень надходжень митних платежів, але згодом цей показник піддавався значним коливанням. У 2020 році відбулося помітне зменшення, пов'язане з економічним спадом, спричиненим пандемією COVID-19 та змінами в міжнародних торговельних відносинах. Динаміка надходження мита та його складових також підтверджує вплив зовнішньоекономічних та політичних факторів. Зокрема, війна у 2022 році суттєво вплинула на обсяги митних платежів, призводячи до різкого зниження. Динаміка надходження акцизного податку з

підакцизних товарів також відображає ці тенденції. Загальний висновок полягає в тому, що надходження митних платежів до Державного бюджету України суттєво залежать від економічних та політичних умов, і їхні коливання можуть бути показником економічної стабільності та прогресу країни.

4. Аналіз фінансової ефективності митних платежів у податкових надходженнях, доходах та видатках Державного бюджету України з 2019 по 2023 рік показує значні коливання. Збільшення в 2021 році було послідовним, але різке зниження в 2022 році пов'язане з економічною нестабільністю через військовий конфлікт. Частка митних платежів у видатках також зменшилася в цей період, що свідчить про економічну нестабільність. Щодо частки митних платежів у ВВП, відбувалися коливання, що відображають вплив економічних умов та військового конфлікту. Ці зміни свідчать про потребу удосконалення митної політики для пристосування до змін у ситуації країни.

5. Аналіз впливу економічних та фінансових факторів на надходження митних платежів до Державного бюджету України за період 2019-2023 років дозволяє зробити кілька висновків. Оцінка впливу обсягу імпорту та експорту на надходження митних платежів показує, що обидва ці фактори мають вагомe значення. За вказаний період спостерігалась помірна кореляція між обсягами зовнішньої торгівлі та митними платежами. Особливий вплив було виявлено у випадку експорту, де зв'язок виявився сильнішим, ніж у випадку імпорту. Оцінка впливу ВВП на надходження митних платежів показує, що економічна активність країни також має значний вплив на обсяг митних платежів. Це підтверджується коефіцієнтами еластичності, що демонструють зміни у надходженнях митних платежів у відповідь до змін у ВВП. Дослідження кореляції між рівнем інфляції та девальвацією гривні до долара на надходження митних платежів показує, що хоча ці фактори можуть впливати на обсяги митних платежів, зв'язок не є дуже сильним. Такі економічні та фінансові змінні, як рівень інфляції та девальвація валюти, не є визначальними для обсягів митних платежів, хоча вони і мають певний вплив на них.

6. Митні служби країн по всьому світу активно впроваджують цифрові технології для покращення ефективності і безпеки адміністрування митних платежів. Новітні рішення включають в себе використання роботів для розпізнавання порушників, електронні системи декларування вантажів та автоматизовані системи управління на митницях. В США використовується система ACS для збільшення обсягу оформлюваних товарів, у Фінляндії – антибюрократична організаційна структура, а в Швейцарії та Сінгапурі – інноваційні інформаційні системи. Митниця Арабських Еміратів впроваджує «розумні» технології, а Китай використовує передові системи для контролю та обробки вантажів. Загалом, цифрова трансформація митниць сприяє підвищенню їх ефективності, безпеки та конкурентоспроможності.

7. Проблеми в адмініструванні митних платежів серйозно ускладнюють функціонування митної системи та впливають на економічний розвиток країни. Недостовірне декларування та корупція порушують законність та конкурентоспроможність ринку. Полярність митних пільг створює нерівні умови для суб'єктів господарювання. Недостатня співпраця з іноземними митницями та обмежена технічна оснащеність ускладнюють контроль та боротьбу з порушеннями. Кадрові проблеми, такі як нестача кваліфікованих кадрів, ускладнюють стратегії та контроль за митними процедурами.

8. Вдосконалення адміністрування митних платежів є ключовим аспектом фінансової стабільності та управління бюджетом України. Пропонуються заходи, такі як вдосконалення електронної системи декларування товарів, реформування системи митних пільг, посилення антикорупційних заходів, співпраця з іноземними митницями, модернізація технічного обладнання митниць та реформування кадрової політики. Ці заходи спрямовані на оптимізацію та підвищення ефективності діяльності митних органів, щоб забезпечити чесність, прозорість та ефективний контроль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Легкоступ І. І., Саїнчук Н. В., Соколюк М. В. Митні платежі як складова формування дохідної частини державного бюджету України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2564> (дата звернення 23.04.2024).
2. Федотов О. П., Назарко А. А. Декларування та митне оформлення товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2023. 228 с.
3. Оніщик Ю. В. Митні платежі як системоутворювальні категорії митного законодавства України та Європейського Союзу. *Нове українське право*. 2022. № 6. С. 86-90.
4. Сластьоненко О. О. Митні платежі як важливе джерело наповнення державного бюджету. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2019. № 15. С. 127-133.
5. Радченко О. М. Адміністрування митних платежів як фінансово-правова категорія. *Держава та регіони*. 2019. № 1. С. 137-142.
6. Костяна О. В. Проблеми ефективності адміністрування митних платежів в Україні. *Бізнес Інформ*. 2019. № 10. С. 213-219.
7. Криlach О. М. Митні платежі у забезпеченні фіскальних надходжень держави. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2019. № 6. С. 68-83.
8. Прутська О. О. Фіскальний потенціал митних платежів в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 42. С. 322-326.
9. Маслак О. О. Адміністрування митних платежів: концептуальний базис у стратегіях розвитку підприємств. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2022. № 4. С. 40-48.

10. Смолянінова О. Я. Способи вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від сплати митних платежів. *Право і суспільство*. 2019. № 1(2). С. 164-169.
11. Гуцул І. А. Імплементация сучасних підходів у адмініструванні митних платежів. *Ефективна економіка*. 2023. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_7_43 (дата звернення 23.04.2024).
12. Шевченко Е. А. Повернення помилково та/або надміру сплачених сум митних платежів: шляхи підвищення ефективності захисту прав декларантів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 432-436.
13. Новік О. І. До питання теоретичних основ адміністрування митних платежів в умовах глобалізаційних викликів. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2016. № 1. С. 159-170.
14. Литвинова Є. В. Проблема адміністрування та реформування механізму митних платежів України в умовах глобалізації. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. №3(2). С. 143-147.
15. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 27.04.2024).
16. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 27.04.2024).
17. Про зовнішньоекономічну діяльність: закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення 27.04.2024).
18. Митний Кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 27.04.2024).
19. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 27.04.2024).
20. Про Митний тариф України: закон України від 19.10.2022 № 2697-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text> (дата звернення 27.04.2024)

21. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту: закон України від 22.12.1998 №. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-14#Text> (дата звернення 27.04.2024).
22. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту: закон України від 22.12.1998 № 331-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-14#Text> (дата звернення 27.04.2024).
23. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну: закон України від 22.12.1998 № 332-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14> (дата звернення 27.04.2024).
24. Про Державну митну службу України: указ Президента України від 29.11.1996 № 1145/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1145/96#Text> (дата звернення 27.04.2024).
25. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова кабінету міністрів України від 06.03.2019 № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 27.04.2024).
26. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій: постанова кабінету міністрів України від 21.05.2012 № 450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення 27.04.2024).
27. Про деякі питання перебування товарів у митному режимі переробки на митній території України, обмеження і заборони щодо поміщення окремих товарів у зазначений митний режим та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України: постанова кабінету міністрів України від 27.03.2013 № 295. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/295-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення 27.04.2024).
28. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16.09.2014 № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 27.04.2024).

- 29.Державний веб-портал бюджету для громадян. Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2023&budgetType=LOCAL> (дата звернення 27.04.2024).
- 30.Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення 27.04.2024).
- 31.Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 27.04.2024).
- 32.Ardiansyah A. Reconstruction of the role of customs administration in free trade according to the legal politics of international cooperation. *Jurnal Keislaman, Sosial, Hukum dan Pendidikan*. 2023. № 36. P. 162-180.
- 33.Erkoreka M. Implementation performance in the field of the EU Customs Union: consequences of differentiated policy implementation on customs control efficiency. *Journal of European Integration*. 2023. № 45. P. 803-821.
- 34.González Aguirre J. Effect of the complexity of the customs tax system on the tax effort. MDPI. 2022. № 10. P. 55-70.
- 35.Czyżowicz W., Gwardzińska, E. Sustainable Development in the Customs Policy and Law. *Przegląd Prawno-Ekonomiczny*. 2021. № 3. P. 9-28.
- 36.Gwardzińska E. The role of customs brokers in facilitating international trade. *World Customs Journal*. 2022. № 8. P. 63-70.
- 37.Піп'як М. І., Кокарча Ю. А. Реформування митного законодавства України в умовах євроінтеграції. *Нове українське право*. № 2. 2022. С. 104-109.
- 38.Корупція на митниці завдає Україні \$4,8 мільярда збитків на рік. URL: <https://www.pravda.com.ua/news//08/6/7188394/> (дата звернення 23.04.2024).